

Budgetunderlag 2021–2023

SVERIGES DOMSTOLAR

Innehållsförteckning

YRKANDEN.....	3
INLEDNING/OMVÄRLDEN	4
BEHOVET AV REFORMER FÖR ATT EFFEKTIVISERA VERKSAMHETEN	8
MÅLUTVECKLING	11
Prognoser för måltillströmning.....	15
SVERIGES DOMSTOLARS STRATEGISKA INRIKTNING	21
Domstolen i samhället	21
Utvecklad målhantering	21
Stärkt förtroende och ökad trygghet.....	25
Den attraktiva arbetsplatsen	28
En hållbar organisation	31
EKONOMI.....	32
Anslaget Sveriges Domstolar	32
Rättsliga biträden m.m.	40
Migrationsdomstolarna.....	44
Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål	47
Trängselskatt	48
Internationell civil krishantering	48
Investeringar.....	50
Behov av krediter	53
Avgiftsbelagd verksamhet.....	54
Översikt över verksamhetens finansiering	57

Yrkanden

Domstolsverket yrkar att regeringen

- föreslår riksdagen att anslaget 1:5 Sveriges Domstolar, inom utgiftsområde 4, tillförs en ramökning med 168 mnkr från år 2021, med ytterligare 231 mnkr från 2022 och med ytterligare 229 mnkr från 2023 utöver de beräknade anslagsnivåerna. Totalt yrkas en ramökning med 628 mnkr under perioden 2021–2023 utöver de beräknade anslagsnivåerna. Se avsnitt om Anslaget Sveriges Domstolar.
- föreslår riksdagen att anslaget 1:12 Rättsliga biträden m.m., inom utgiftsområde 4, tillförs en ramökning med 1 265 mnkr från 2021, med ytterligare 218 mnkr från 2022 samt med ytterligare 205 mnkr från 2023, totalt en ramökning med 1 688 mnkr perioden 2021–2023. Prognosen för 2020 visar att det utgående överföringsbeloppet beräknas uppgå till minus 1 280 mnkr, vilket är utanför ramen för tillåten anslagskredit. Anslaget behöver således tillföras ytterligare resurser för 2020. Se avsnitt om Rättsliga biträden m.m.
- föreslår riksdagen att anslaget 1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål, inom utgiftsområde 8, tillförs en ramökning med 168 mnkr från 2021 utöver den beräknade anslagsnivån. Dessutom yrkas engångsbelopp med 53 mnkr för 2021. För 2023 yrkas ytterligare 78 mnkr i ramökning. Totalt yrkas en ramökning med 246 mnkr under perioden 2021–2023 samt engångsbelopp med 53 mnkr för 2021. Se avsnitt om Migrationsdomstolarna.
- föreslår riksdagen att anslaget 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål, inom utgiftsområde 8, tillförs 13 mnkr engångsvis för 2021, samt tillförs de aviserade anslagsnivåerna för 2022–2023 Se avsnitt om Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål.
- föreslår riksdagen att anslagen 1:11 Trängselskatt i Stockholm ap.1 och 1:14 Trängselskatt i Göteborg ap.4, inom utgiftsområde 22 tilldelas de aviserade anslagsnivåerna för 2020–2022. Se avsnitt om Trängselskatt.
- föreslår riksdagen att anslaget 1:1 Biståndsverksamhet ap. 43 Internationell civil krishantering, inom utgiftsområde 7, tilldelas de aviserade anslagsnivåerna för 2020–2022. Se avsnitt om Internationell civil krishantering.
- föreslår riksdagen att låneramen höjs för att uppgå till 1 450 mnkr för 2020, till 1 500 mnkr för 2021–2023. Se avsnitt om Investeringar.
- fastställer att anslagskrediten för anslagen 1:5 Sveriges Domstolar, inom utgiftsområde 4 och 1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål, inom utgiftsområde 8, varje år under perioden 2021–2023, under förutsättning att yrkade medel tilldelas, får uppgå till tre procent. Se avsnitt om Behov av krediter.
- fastställer att anslagskrediten för anslaget 1:12 Rättsliga biträden m.m. inom utgiftsområde 4 varje år under perioden 2021–2023, under förutsättning att yrkade medel tilldelas, får uppgå till tio procent. Se avsnitt om Behov av krediter.
- föreslår riksdagen att anslagskrediten för anslaget 1:1 Biståndsverksamhet ap. 43 Internationell civil krishantering, inom utgiftsområde 7, för anslaget 1:5 Kostnader vid domstolsprövning i utlänningsmål, inom utgiftsområde 8, samt anslaget 1:11 Trängselskatt i Stockholm ap. 1 och anslaget 1:14 Trängselskatt i Göteborg ap. 4 inom utgiftsområde 22 varje år under perioden 2021–2023, får uppgå till tio procent. Se avsnitt om Behov av krediter.

Inledning/omvärlden

Sveriges domstolar – rättssäkra och oberoende

Domstolarnas roll är att ansvara för rättsskipningen i Sverige. Domstolarna ska i sin verksamhet respektera allas likhet inför lagen och trygga den enskildes rättssäkerhet. Rättsskipningen ska genomföras sakligt och opartiskt. Mål och ärenden ska avgöras i tid, med hög kvalitet och effektivitet.

På detta sätt har Sveriges Domstolar formulerat sin vision och sitt uppdrag i en nyligen framtagna strategisk inriktning. Arbetet har utgått från ett utifrån-och-in-perspektiv där arbetet startade med att identifiera våra intressenters behov. För att nå visionen och uppdragsbeskrivningen har fem strategiska mål och ett antal prioriterade frågor tagits fram.

Självständiga domstolar är en garanti för rättsstaten. I vårt land är domstolarnas ställning grundlagsskyddad. Vikten av oberoende och väl fungerande domstolar ska inte underskattas för att ge legitimitet till vårt samhällssystem och våra grundläggande värderingar. Det kan tyckas vara en självklarhet att domstolarna, för att de ska kunna fullgöra sitt uppdrag, förutom nödvändig lagstiftning ges nödvändiga ekonomiska resurser. Medelstillelningen kan inte präglas av kortsiktighet då anslaget i huvudsak används till lönekostnader och lokaler. Resurserna kan inte heller vara så snålt tilltagna att domstolarna inte har möjlighet att följa och tillämpa lagstiftningen eller i praktiken kan tillgodose medborgarnas rätt till effektiva rättsmedel.

Det ekonomiska läget för domstolarna är emellertid för närvarande generellt mycket ansträngt med ett ökande målinflöde som inte medfört motsvarande medelstillelning. Andra aktörer i rättskedjan har tillförts betydande medel för att kunna rekrytera mer personal och därför är det viktigt att domstolarna tillförs medel för att anpassa personalstyrkan.

Läget är särskilt bekymmersamt för migrationsdomstolarna. Migrationsdomstolarna har fått årligen beslutade tillfälliga medel för att hantera överklagade asylbeslut med anledning av det mycket kraftigt ökande antalet asylsökande efter sommaren 2015. Neddragningen av anslagsmedel från 2021 är större än det minskade målinflödet. Blir denna neddragning verklighet kommer Migrationsdomstolarna, förutom att dra ner på notarierna, ytterligare behöva avveckla även tillsvidareanställd personal. Konsekvenserna av detta kommer förutom att slå mot verksamhetsmålen och balanser såväl på utgiftsområde 4 som 8 även att på ett mycket negativt sätt påverka den framtida domarantagningen och domstolarnas attraktivitet som arbetsgivare. Dessutom kommer kostnaderna för Migrationsverkets anläggningsboenden fortsatt vara på en hög nivå.

Samhällsförändringar ger förutsättningar för domstolarna

Även om domstolarnas uppdrag och roll i mångt och mycket över tid ligger fast ger de samhällsförändringar som löpande sker domstolarna förändrade förutsättningar och nya utmaningar.

Många samhällsförändringar som sker är till det bättre och det finns en ambition inom Sveriges Domstolar att tillvarata dessa. Det gäller t.ex. möjligheten att kommunicera enklare och mer effektivt med medborgarna genom att använda nya digitala kommunikationssätt. Myndigheterna inom Sveriges Domstolar har också alla ambitionen att vara en attraktiv och modern arbetsgivare för att kunna attrahera och bibehålla mycket kompetenta medarbetare.

Domstolarna ska ha möjlighet att möta förväntningar på avgöranden med kvalitet i rätt tid

Domstolarna arbetar ständigt med att effektivisera och utveckla sin verksamhet. De ekonomiska ramarna medför emellertid att det är nödvändigt att göra prioriteringar. Sveriges Domstolar har till exempel omfördelat resurser mellan domstolar för att hantera migrationsmålen efter flyktingkrisen och också på ett framgångsrikt sätt genomfört försöksverksamhet till snabbare och mer effektiv lagföring av småbrott. Sveriges Domstolar har också framgångsrikt inrättat en särskild förstärkningsstyrka för att kunna hantera tillfälliga vakanser och arbetsanhopningar. Åtgärder för att effektivisera verksamheten bedrivs och kommer att bedrivas kontinuerligt. Emellertid räcker inte åtgärder av detta slag till i längden om inte anslagsnivåerna över tid anpassas till rådande förutsättningar.

Att befolkningen växer och att de socioekonomiska skillnaderna blivit större ger tydliga avtryck i domstolarnas verksamhet och påverkar alla domstolsslag och många målgrupper. En särskild utmaning ligger i att befolkningen ökar mest i vissa regioner samtidigt som Sveriges Domstolars yttre organisation är fast.

I domstolarnas verksamhet är det lätt att iakttä samhällsskadliga företeelser som utvecklas åt fel håll och som ett rättssamhälle måste kunna hantera. Det är fråga om till exempel grov organiserad brottslighet, avancerade bedrägerier, ekobrott, narkotikabrott, gängbrott och skjutningar samt annan särskilt allvarlig och samhällsskadlig brottslighet.

Domstolarna handlägger flera hundra olika typer av mål. En sak som förenar dem är att det föreligger ett behov av ett rimligt snabbt avgörande. För fysiska personer rör målen ofta förhållanden som har en central roll i deras vardag, t.ex. familj, försörjning, boende, egendom eller säkerhet. Att leva i ovisshet om sådana förhållanden är ofta mycket påfrestande. Onödiga väntetider hindrar personer att gå vidare i sina liv då de ännu inte fått besked. Det kan t.ex. gälla målsäganden i brottmålsprocesser, personer som inte fått veta om de har rätt till vissa socialförsäkringsförmåner eller inte. Andra exempel är villaägare som väntar på bygglov eller funktionshinder som väntar på slutligt besked rörande LSS.

För företag kan en långvarig domstolsprövning skada affärsverksamheten. I vissa måltyper har prövningen stor betydelse också för andra intressenter än parterna. Till exempel har bedömningen i mål om offentlig upphandling betydelse inte bara för det bolag som begärt överprövning utan också för företaget som vunnit upphandlingen och den upphandlande myndigheten.

Eftersom så mycket står på spel för de berörda måste alla få en domstolsprövning inom rimlig tid. Om en ökad måltillströmning i den storleksordning vi sett under 2019 inte leder till en motsvarande ökning av avgörandekapaciteten, kan målsättningen att alla ska få en domstolsprövning inom rimlig tid, trots fler avgjorda mål, inte uppnås. Det riskerar att leda till längre handläggningstider, särskilt för de mål som inte är av förturskaraktär. Mål som rör vardagsbrottslighet riskerar att få stå tillbaka för mål med frihetsberövade. Den risken ökar när straffskärpningsreformer beträffande vanliga brottskategorier som vapen-, vålds- och narkotikabrott leder till fler frihetsberövanden. I samma riktning talar det förhållandet att många mål som omfattar allvarlig brottslighet blivit alltmer resurskrävande till följd av fler tilltalade och fler huvudförhandlingsdagar. En förväntad konjunkturavmattning kommer att leda till ett ökat inflöde av bl.a. konkurs- och utskökningsmål, som kommer att behöva prioriteras framför andra mål och ärenden med risk för längre handläggningstid för dem som följd.

Domstolarna är avgörande för full effekt av ökade anslag för andra myndigheter

Polis- och Åklagarmyndigheten har fått ökade anslag och antalet anställda i Polismyndighetens kärnverksamhet kommer succesivt att öka de närmaste åren. Ett uttalat syfte med anslagsökningen var att fler vardagsbrott skulle kunna klaras upp. En förutsättning för att åstadkomma detta är normalt lagföring i domstol. För att satsningarna på polis och åklagare ska kunna få genomslag behöver därför domstolarna tillföras resurser i motsvarande mån. Annars finns en påtaglig risk för att omloppstiderna för just de mål som rör vardagsbrottslighet kommer att öka till följd av att andra mål måste prioriteras till följd av tidsfrister och andra förturskrav.

Onödiga väntetider i hanteringen av målen leder till sämre effektivitet i den dömande verksamheten och för många som drabbas av detta, till mänskligt lidande. Långa väntetider påverkar förtroendet för rättssystemet. Väntetider leder till sämre prevention och verkan av rättsliga sanktioner. Om rättssystemet inte upplevs som effektivt kan det i värsta fall uppfattas som orättvist.

Effekterna av onödiga väntetider i domstolarna kan också leda till att kostnaderna övervältras på andra samhällssektorer och till en ineffektiv statlig medelsanvändning. Det tydligaste exemplet på detta är de ekonomiska följder en mindre skyndsam handläggning av asylmålen skulle få för Migrationsverket. Kostnaderna som följer av att den asylsökande är registrerad i Migrationsverkets mottagande skulle öka. Redan en något längre handläggningstid till följd av otillräckliga resurser skulle leda till att betydande kostnader övervältrades till Migrationsverket. Det beror på den stora mängden asylmål och att varje dygn som en asylsökande vistas i landet utan att få ett slutligt besked om sin ansökan medför en kostnad. Övervält-ringskostnaderna i andra samhällssektorer överstiger med råge kostnaden för att avgöra målen i tid. Ett exempel på detta är långsamhet i hanteringen av offentliga upphandlingar. Ytterligare ett exempel är försenade tillstånd vid mark och miljömålshantering. Mark- och miljödomstolarna handlägger mål som rör stora infrastruktursatsningar med miljardbelopp i investeringar. Investeringar som kan utebli om beslut från mark- och miljödomstolarna kommer så sent att de ekonomiska förutsättningarna förändrats. Försenade tillstånd kan därför komma att påverka vår nationella konkurrenskraft.

Det är glädjande att det nu verkar finnas en bred politisk uppslutning och medvetenhet om rättsväsendets betydelse för att skapa tilltro till samhället och trygghet för medborgarna. Domstolsverket har även uppfattat att det finns en uttalad vilja att ge rättsväsendet tillräckliga ekonomiska medel för att kunna fullgöra sina uppgifter. För att satsningen ska bli effektiv krävs emellertid att medlen inte bara tillförs delar av rättskedjan. Målökningarna har fortsatt och under 2019 ökade antalet mål som kom in till domstolarna med drygt fem procent, migrationsmålen exkluderade. På grund av den målökning som skett under 2019 har domstolarna haft svårt att nå av regeringen uppställda verksamhetsmål. Prognoserna talar för ett ökat målinflöde framöver. Det är både från ett medborgarperspektiv men även samhällsekonomiskt viktigt att domstolarna ges tillräckliga resurser för att ta hand om den målökning som satsningar på andra delar av rättskedjan kommer att medföra.

I det kommande avsnittet om omfattande mål redovisas bl.a. utvecklingen av antalet brottmål med en huvudförhandlingstid över 60 respektive 100 timmar. På de domstolar som får hantera mål med sådan lång huvudförhandlingstid binds stora resurser upp under lång tid. Det är också vanligt att extra resurser får tas in för att målet ska kunna handläggas, särskilt på de domstolar som inte är stora. Antalet domare bör dubblas i stora mål men även på kanslisidan måste förstärkningar ske för att verksamheten ska kunna fungera.

Flexibiliteten i domstolens planering för att få ihop förhandlingsschemat försvåras också, vilket kan påverka antalet avgjorda mål negativt. Det är t.ex. mer resurskrävande för en domstol att hantera ett 80 timmars mål än att hantera två 40 timmars mål. Det är också vanligt att stora mål innefattar säkerhetsrisker vilket dels ställer krav på säkerhetssalar dels på extra bevakning i form av flera ordningsvakter.

Sedan några år tillbaka arbetar Åklagarmyndigheten uttalat efter principen att ”leta efter pengarna”, vilket medför bl.a. att det blir allt vanligare med stora mål om ekonomisk brottslighet där det är många åtalade i varje mål. Det går inte heller att dela upp dessa mål i flera mindre utan alla åtalade måste hanteras i ett sammanhang eftersom det alltid finns en huvudmisstänkt bakom brottsligheten.

Även det nya IT-landskapet medför att alltför brottmål blir långa och, som exempel kan nämnas alla de mål där en person via nätet förgripit sig sexuellt mot ett mycket stort antal personer, som dessutom är spridda inte bara över landet utan även finns i andra länder.

Det finns också exempel på stora komplicerade tvistemål med flera månaders förhandlingstid. Vissa omfattande mål på mark- och miljödomstolarna handlar om stora infrastruktursatsningar, vilka också kräver mycket resurser.

Även på förvaltningsdomstolarna kan stora mål eller anhopningar av många liknande mål få stor påverkan på verksamheten. Det kan t.ex. röra sig om komplicerade och omfattande skattemål. Ett exempel på anhopningar av mål är det stora antalet hyperhidros mål, som rör rätten till vård i ett annat land, som har fått hanteras av Förvaltningsrätten i Stockholm och Kammarrätten i Stockholm under flera års tid.

Långsiktig kompetensförsörjning

För att undvika att en ökad måltillströmning får negativa konsekvenser för parter och andra behöver fler domare anställas. Bara målökningen under 2019 motsvarar ett resursbehov på cirka 90 domare. Den övervägande delen av dem som i dag utnämns till ordinarie domare har genomfört notariemeritering under två år, den särskilda domarutbildningen under fyra år och därefter tjänstgjort inom eller utanför Sveriges Domstolar under ytterligare ett antal år. Det tar därmed åtskilliga år och kräver långsiktiga investeringar för Sveriges Domstolar innan ett utökat antal notarie- och fiskalsplatser leder till att de antagna kan komma ifråga för en anställning som ordinarie domare. En utvidgning av domarutbildningen och nyanställningar av ordinarie domare ökar vidare behovet av kompetensutvecklingsinsatser.

Domstolsakademin har huvudansvaret för att genomföra kompetensutveckling med det övergripande målet att alla domare ska erbjudas sådan utveckling som krävs för att kunna handlägga mål självständigt, effektivt och rättssäkert. För att kunna anställa fler domare och säkerställa att de får tillräcklig kompetensutveckling krävs således långsiktiga och stabila förutsättningar, bl.a. i form av tillräckliga anslag.

Behovet av reformer för att effektivisera verksamheten

Verksamheten vid Sveriges Domstolar behöver ständigt utvecklas och effektiviseras. Det kan ske genom utveckling av verksamhetsstöd inom den dömande verksamheten och inom administrationen. Även utveckling av hur arbetet organiseras inom domstolarna och olika kompetensutvecklingsinsatser kan bidra till effektiviseringar. Detta är medel och verktyg som Sveriges Domstolar själva förfogar över, givet att finansieringen är tillräcklig. I avsnitt 5 redogörs för de utvecklingsinsatser som Domstolsverket planerar att genomföra i samverkan med domstolarna under den kommande planeringsperioden. Utöver detta krävs emellertid också olika reformer från statsmakterna.

Under senare år har Domstolsverket och ett antal statliga utredningar föreslagit olika reformer som skulle innebära rationaliseringar och effektiviseringar för Sveriges Domstolars verksamhet. Domstolsverket vill här särskilt framhålla ett antal av dessa vars förslag bör genomföras eller arbetas vidare med för att skapa förutsättningar för ett effektivare arbete. Några av förslagen såsom förslag som syftar till att möjliggöra digital kommunikation i domstolsprocesser, möjlighet att avgöra fler mål utan nämndemän, en effektivare handläggning av brottmål samt att effektivisera konkurshanteringen är extra angelägna för Sveriges Domstolar. Dessa förslag bör därför hanteras särskilt skyndsamt.

Det är angeläget för digitaliseringsarbetet inom Sveriges Domstolar att bestämmelser i processlagstiftningen anpassas och teknik-neutraliseras för att inte hindra elektronisk informationshantering. I betänkandet Juridik som stöd för förvaltningens digitalisering (SOU 2018:25) gjorde utredningen bedömningen att det är angeläget att vidta åtgärder för att anpassa gällande rätt med krav på underskrift, undertecknande eller namnteckning till digitala förfaranden samt att det bör prioriteras att anpassa regler i gällande rätt där pappersform för informationshanteringen antingen krävs eller förutsätts. Domstolsverket ställer sig bakom den bedömningen. Likaså ser Domstolsverket positivt på de förslag som lämnas i utredningen om en ökad styrning från statens sidan när det gäller digitaliseringsfrågor. En anpassning av processlagstiftning som främjar digitaliseringsarbetet har till viss del påbörjats och genomförts genom proposition 2017/18:126 som för Sveriges Domstolars del inneburit att domstolsavgöranden numera kan skrivas under elektroniskt. I departementspromemorian Digital kommunikation i domstolsprocesser (Ds 2019:18) lämnas en rad förslag som syftar till att ytterligare möjliggöra eller underlätta digital kommunikation i domstolsprocesser. Bl.a. föreslås att stämningsansökan i tvistemål och andra ansökningar enligt rättegångsbalken ska få göras digitalt, att domstolsärenden ska få inledas digitalt, att rättegångsfullmakter ska få utfärdas i digital form och att det ska införas enhetliga och teknikneutrala regler om bekräftelse av handlingar och handlingars ankomstdag. För att uppnå de effekter som Domstolsverket ser som möjliga utifrån digitaliseringsarbetet är det en förutsättning av bestämmelser i processlagstiftningen anpassas och teknik-neutraliseras så som föreslagits.

Frågan om fler brottmål ska kunna avgöras utan nämndemän har aktualiserats flera gånger de senaste åren, senast i betänkandet Färre i häkte och minskad isolering (SOU 2016:52). I betänkandet anges detta som en förutsättning för att kunna öka möjligheten att hålla kombinerade häktnings- och huvudförhandlingar under helgtid vilket skulle leda till färre intagna i häkten. Det är av

effektivitetsskäl angeläget att reformer som innebär att fler mål kan avgöras utan nämndemän genomförs.

Under de senaste åren har det i ett flertal betänkanden lämnats förslag på åtgärder som skulle kunna leda till en effektivare handläggning av brottmål, särskilt vad gäller stora brottmål. I betänkandet Brottmålsprocessen (SOU 2013:17) föreslår Straffprocessutredningen en rad åtgärder som skulle leda till en effektivare handläggning av brottmål. Betänkandet har kompletterats med departementspromemorian Brottmålsprocessen – en konsekvensanalys (Ds 2015:4). En del av förslagen som rör åtgärder för att hantera stora brottmål och inställda förhandlingar har genomförts genom regeringens proposition 2013/14:170. Straffprocessutredningens förslag gäller även bland annat att yrkanden om skadestånd ska kunna hanteras på ett enklare sätt, att åklagaren ska få en skyldighet att inhämta personutredning redan under förundersökningen, förändringar av rättens sammansättning samt ett utökat krav på prövningstillstånd i hovrätt. Utredningarna föreslår även att fler mål ska avgöras utan huvudförhandling. Ett genomförande av dessa förslag kan, som Domstolsverket även framhållit i tidigare års budgetunderlag, förväntas leda till verksamhetsnytta och kostnadsbesparingar för domstolarna. Det är angeläget att en reform likt den föreslagna genomförs.

Utredningen om processrätt och stora brottmål har i tre betänkanden lämnat förslag på åtgärder för hur handläggning av stora brottmål med omfattande bevisning kan effektiviseras och moderniseras (SOU 2017:7, SOU 2017:98) senast i betänkandet Stora brottmål – nya processrättsliga verktyg (SOU 2019:38). I betänkandet lämnar utredningen förslag på för domstolarnas del en mer renodlad domarroll med fokus på processledning och ett ökat fokus på förberedelse i brottmål. Utredningen har även sedan tidigare i delbetänkandet Tidigare förhör – nya bevisregler i brottmål (SOU 2017:98) föreslagit att det bör införas utökade möjligheter att ta upp berättelser vid förhör i rätten under förundersökningen eller förberedelsen av brottmålet på ett sådant sätt att bevisningen kan åberopas under huvudförhandlingen. Utredningen har även lagt fram att det bör vara möjligt att lägga fram berättelser som lämnats vid förundersökningen eller annars utom rätta som bevisning vid huvudförhandlingen. Domstolsverket välkomnar en modernisering av det processuella regelverket i förhållande till samhällsutvecklingen och den ökade digitaliseringen och anser att det är angeläget att reformer genomförs i syfte att underlätta handläggningen av stora brottmål.

Ett viktigt område att effektivisera är konkurshanteringen i allmän domstol. Domstolsverket har tidigare tillsammans med Kronofogdemyndigheten i rapporten En mer rationell konkurshantering, lämnat en rad förslag på åtgärder som tillsammans innebär att många moment kan tas bort eller förenklas i hanteringen av konkursärenden. Den dubbelhantering av vissa frågor som idag förekommer kräver onödiga resurser. Många av förslagen har behandlats i departementspromemorian Konkursförfarandet (Ds 2019:31). I promemorian föreslås förändringar som innebär att domstolarnas verksamhet renodlas och att Kronofogdemyndigheten och konkursförvaltaren ska överta vissa uppgifter som idag ligger på domstolarna. Det är angeläget för Sveriges Domstolar att de föreslagna förändringarna genomförs.

En måltyp i förvaltningsdomstol som generellt är resurskrävande är mål om överprövning av upphandling. Upphandlingslagstiftningen har varit föremål för ett flertal reformer och utredningar under senare år. I betänkandet Överprövning av upphandlingsmål m.m. (SOU 2015:12) lämnas förslag som syftar till att minska de negativa konsekvenserna av att en upphandling blir överprövad. Vissa av förslagen bör kunna bidra till att handläggningen av dessa mål i domstol blir mer effektiv, till exempel att möjligheten att åberopa nya omständigheter i kammarrätten begränsas och det är därför angeläget att dessa förslag genomförs.

Även i betänkandet Möjligt, tillåtet och tillgängligt (SOU 2018:44) lämnas förslag med syftet att minska antalet överprövningsmål. Såsom flera domstolar framfört i sina remissyttranden finns det dock frågor som bör övervägas ytterligare för att en förändrad lagstiftning ska få den effekt som eftersträvas.

God tillgång på kvalificerade tolkar är viktigt både av effektivitets- och rättssäkerhetsskäl. Domstolsverket har sedan några år tillbaka bedrivit ett arbete i syfte att stödja en effektivare användning av tolkar i domstol. Arbete som inledningsvis var ett regeringsuppdrag redovisades i Domstolsverkets årsredovisning 2017 men har därefter arbetats vidare med. Som Domstolsverket framhållit i tidigare års budgetunderlag är ett grundläggande problem dock att antalet kvalificerade tolkar i landet är för litet med en tydlig koncentration till storstadsområdena. Det är därför fortsatt angeläget att regeringen överväger åtgärder som kan öka tillgången på kvalificerade tolkar. Det är särskilt viktigt då detta behov kan förväntas öka ytterligare under de kommande åren. I betänkandet Att förstå och bli förstådd – ett reformerat regelverk för tolkar i talade språk (SOU 2018:83) lämnar Tolkutredningen förslag som förväntas ge en ökad tillgång till och användning av kvalificerade tolkar, vilket ger större möjligheter till mer effektiva domstolsförhandlingar och en ökad rättssäkerhet för enskilda. Förslagen ger även goda förutsättningar till en mer kostnadseffektiv tolkanvändning inom offentlig sektor. Det är angeläget att en reform likt den föreslagna genomförs.

I promemorian Frekventa och omfattande ärenden om utlämnande av allmän handling (Ds 2017:37) görs bedömningen att frågan om enhetliga regler för avgiftsuttag avseende elektroniska handlingar behöver ses över. Domstolsverket delar uppfattningen att det finns behov av att se över avgiftsförordningen (1992:191) eftersom avgiftsförordningen inte är anpassad efter de förhållanden som i dag råder på landets domstolar. Det är bland annat ett bekymmer att förordningen inte innehåller några bestämmelser om vilken avgift som ska tas ut när en kopia av en allmän handling lämnas ut i elektronisk form och att förordningen inte innehåller regler om hur ett beslut om avgift för utlämnande av allmänna handlingar i elektronisk form ska överklagas. Domstolsverket har även tidigare uppmärksammat Justitiedepartementet på dessa problem i skrivelse den 24 juni 2014 (dnr 2040–2013).

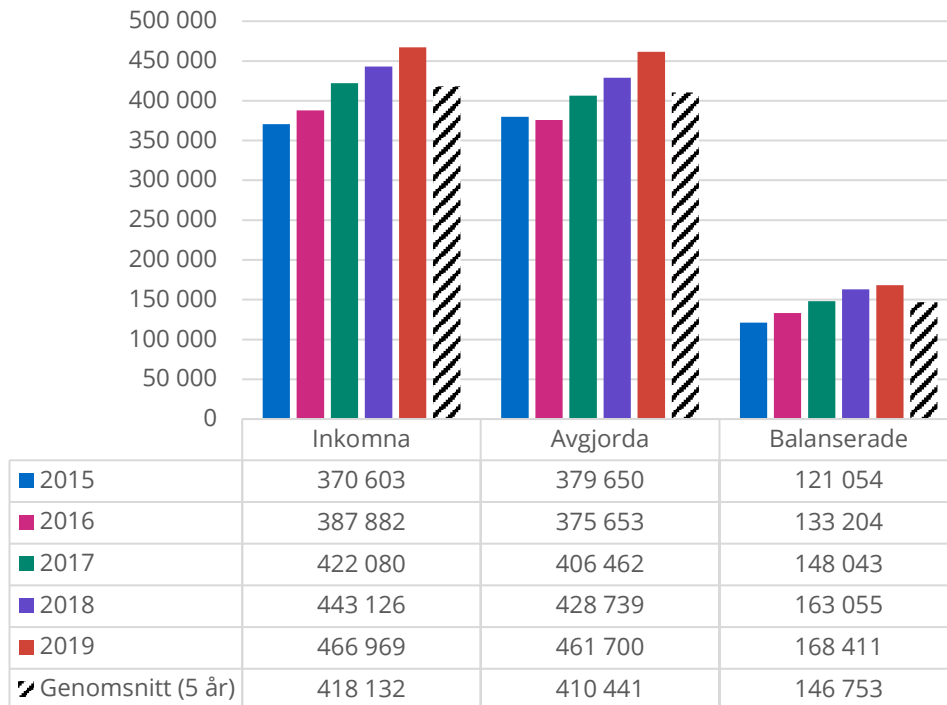
Verksamhetens yttre organisation. En viktig del av det totala utvecklingsarbetet inom Sveriges Domstolar avser domstolarnas och nämndernas yttre organisation.

Domstolsverket avser att fortsatt verka för en förändring av domstolarnas och nämndernas yttre organisation. Detta i syfte att få till stånd en mer ändamålsenlig domstolsorganisation som ger långsiktiga förutsättningar för att verksamheten i hela landet ska kunna bedrivas med hög kvalitet och vara effektiv. Exempel på områden där det kan finnas behov av fortsatta överväganden kring den yttre organisationen är de kvarvarande små tingsrätterna i södra och mellersta Sverige. Utvecklingen av förvaltningsprocessen kan också komma att motivera ställningstagande till hur många förvaltningsrätter det bör finnas. Även frågan om det lämpliga antalet hovrätter och kammarrätter i landet bör analyseras och övervägas.

Förvaltningsdomstolarna har påtalat att det finns behov av ändring av tidsfristen för prövning av vissa mål enligt lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård. Psykiatrilagsutredningen föreslog i sitt betänkande Psykiatrin och lagen (SOU 2012:17) en förlängning av tidsfristen från åtta till femton dagar för förvaltningsrätten att ta upp mål om omprövning av psykiatrisk tvångsvård i det fall pågående vård grundas på ett beslut av domstol. En sådan förändring ses som angelägen eftersom den skulle kunna bidra till att domstolarna kan administrera dessa mål mer effektivt.

Målutveckling

Diagram 1 Den totala målutvecklingen inkl. migrationsmål, samtliga domstolsslag¹

Under den senaste femårsperioden har det inkommit i genomsnitt drygt 418 000 mål per år vid domstolarna. Det totala antalet inkomna mål ökade 2019 med fem procent jämfört 2018, som innan dess var det år det inkommit mest mål under 2000-talet. I förhållande till genomsnittet för femårsperioden ökade inflödet med tolv procent 2019. Antal inkomna mål har ökat varje år under perioden. Migrationsmålen står för en del av de senaste årens ökning, men även utan dessa har antalet inkomna mål ökat tre år i rad och var 2019 på de högsta uppmätta nivåerna.

I genomsnitt har det avgjorts drygt 410 000 mål per år den senaste femårsperioden. I takt med ökat inflöde de senaste åren har även avgjorda mål ökat, 2019 med åtta procent. Jämfört med genomsnittet ökade antalet avgjorda med tolv procent och är med marginal det högsta antalet mål som avgjorts under 2000-talet.

Antalet balanserade mål har under den senaste femårsperioden varit knappt 147 000 mål i genomsnitt. Det totala antalet balanserade mål ökade 2018 och fortsatte så 2019, en ökning med tre procent. Trenden med minskande balanser har de senaste åren vänt och balansnivåerna är numera historiskt höga. I förhållande till genomsnittet ökade antalet balanserade mål med hela 15 procent.

¹ På grund av eftersläpningar och rättelser i registreringen av mål, överensstämmer inte alltid skillnaden mellan antalet inkomna och avgjorda mål med balansförändringen under året, t.ex. kan vissa mål som avgjorts 2018 ha registrerats först 2019.

Inkomna mål vid domstolarna

Utveckling per domstolsslag	2017	2018	2019	Förändring 2018–2019	
Inkomna mål				Antal	%
Tingsrätter	180 248	190 226	201 741	11 515	6 %
Hovrätter	26 303	27 284	30 040	2 756	10 %
Högsta domstolen	5 944	6 208	6 787	579	9 %
Förvaltningsrätter exkl. migration	109 977	116 083	119 115	3 032	3 %
Migrationsdomstolarna	53 205	50 772	57 645	6 873	14 %
Kammarrätter exkl. migration	21 088	23 682	24 350	668	3 %
Migrationsöverdomstolen	17 729	21 919	20 191	-1 728	-8 %
Högsta förvaltningsdomstolen	7 586	6 952	7 100	148	2 %
Summa totalt	422 080	443 126	466 969	23 843	5 %

Inflödet av mål ökade vid tingsrätterna och uppnådde de högsta uppmätta nivåerna under 2000-talet. Ökningen kan främst hänföras till fler inkomna brottmål, något som går i linje med ökat utflöde från tidigare led i rättskedjan i kombination med ett fortsatt ökat inflöde av s.k. förordnandemål. Dessutom har det faktum att försöksverksamheten med snabbförfarande i brottmål lett till att fler sådana mål registreras. Även vid hovrätterna ökade antalet inkomna mål till de högsta nivåerna hittills under 2000-talet. Också här låg fler brottmål bakom merparten av ökningen. Likaså ökade antalet inkomna mål vid Högsta domstolen.

Antalet inkomna mål vid förvaltningsrätterna exkl. migration ökade med tre procent, till de hittills högst uppmätta nivåerna. Ökningen kan främst härledas till mål enligt socialtjänstlagen och LVU-mål. Inflödet till kammarrätterna exkl. migration ökade något 2019. Psykiatrimål och LVU-mål är målkategorier som bidrog till ökningen. I Högsta förvaltningsdomstolen ökade antalet mål marginellt.

Vid migrationsdomstolarna ökade antalet inkomna mål kraftigt. Det är medborgarskapsmål och mindre arbetskrävande måltyper som viseringsmål och mål om dröjsmålstalan som svarar för ökningen medan antalet inkomna asylmål minskat.

Antalet inkomna mål till Migrationsöverdomstolen minskade 2019. Inflödet är högt men understiger inflödet 2018.

Avgjorda mål vid domstolarna

Utveckling per domstolsslag	2017	2018	2019	Förändring 2018-2019	
Avgjorda mål				Antal	%
Tingsrätter	175 906	183 495	195 965	12 470	7 %
Hovrätter	25 800	27 163	28 755	1 592	6 %
Högsta domstolen	6 008	6 318	6 588	270	4 %
Förvaltningsrätter exkl migration	102 752	110 581	115 512	4 931	4 %
Migrationsdomstolarna	44 085	51 272	64 543	13 271	26 %
Kammarrätter exkl migration	27 373	20 529	22 587	2 058	10 %
Migrationsöverdomstolen	17 372	21 738	20 576	-1 162	-5 %
Högsta förvaltningsdomstolen	7 166	7 643	7 174	-469	-6 %
Summa totalt	406 461	428 739	461 700	32 961	8 %

Tingsrätterna avgjorde sju procent fler mål än föregående år. Precis som för de inkomna målen var även de avgjorda de högst uppmätta hittills under 2000-talet. Främst var det brottmålen som låg bakom den stora mängden avgöranden men även övriga tvistemål och FT-mål bidrog. Även vid hovrätterna ökade avgörandet i flertalet målkatégorier och antalet avgjorda mål slutade på de högsta uppmätta nivåerna under 2000-talet. Högsta domstolen uppvisade också ett ökat målavgörande under 2019.

Antalet avgjorda mål vid förvaltningsrätterna ökade med fyra procent. Avgörandet ökade för ett flertal målkatégorier, främst för mål enligt socialtjänstlagen.

Vid kammarrätterna ökade antalet avgjorda mål. Också här ökade avgörandet av de flesta målkatégorierna. Vid Högsta förvaltningsdomstolen minskade antalet avgjorda mål.

Antalet avgjorda mål 2019 vid migrationsdomstolarna är i princip en avspeglning av inflödet till dessa domstolar och det ökade mycket kraftigt. Vid Migrationsöverdomstolen minskade antalet avgjorda mål.

Balanserade mål vid domstolarna

Utveckling per domstolsslag	2017	2018	2019	Förändring 2018-2019	
Balanserade mål				Antal	%
Tingsrätter	72 862	79 631	85 168	5 537	7 %
Hovrätter	5 544	5 674	6 943	1 269	22 %
Högsta domstolen	768	656	843	187	29 %
Förvaltningsrätter exkl migration	37 903	43 450	47 206	3 756	9 %
Migrationsdomstolarna	21 061	20 835	14 128	-6 707	-32 %
Kammarrätter exkl migration	5 826	9 240	11 010	1 770	19 %
Migrationsöverdomstolen	1 672	1 858	1 476	-382	-21 %
Högsta förvaltningsdomstolen	2 407	1 711	1 637	-74	-4 %
Summa totalt	148 043	163 055	168 411	5 356	3 %

Balanssituationen vid tingsrätterna försämrades ytterligare under 2019 och ökningen uppgick till sju procent. Balansförsämringen kan främst knytas till fler

brottmål och FT-mål. Även vid hovrätterna ökade balanserna. Ökningen är kraftig och är hänförlig till samtliga målkategorier. Antalet balanserade mål vid Högsta domstolen ökade mycket kraftigt och avser brottmål och övriga mål.

Balanssituationen vid förvaltningsrätterna försämrades under 2018, och fortsatte så 2019. Balanserna för flertalet målkategorier ökade. Vid kammarrätterna har återigen balanser av hyperhidrosmål vid Kammarrätten i Stockholm ökat. Exkluderas dessa var antalet balanserade mål vid kammarrätterna i nivå med 2018. Vid Högsta förvaltningsdomstolen minskade balansnivåerna något.

Vid migrationsdomstolarna har de balanserade målen minskat mycket kraftigt och precis som för inflödet är det avlägsnandemålen rörande asyl som minskat. Också vid Migrationsöverdomstolen har de balanserade målen minskat kraftigt.

Omfattande mål

Det är inte bara utvecklingen av antalet inkomna mål som påverkar domstolarnas arbetsbelastning. Målen karaktär påverkar också resursbehovet. Förhandlingstiden är en indikator på hur resurskrävande målen är. En analys har gjorts av förhandlingstidernas utveckling under de senaste fem åren.

För hovrätterna var den genomsnittliga förhandlingstiden per brottmål som avgjorts efter förhandling 4,6 timmar 2015. Förhandlingstiden ökade något 2017 och 2018 men var 2019 tillbaka på samma nivå som 2015 dvs 4,6 timmar. Den genomsnittliga förhandlingstiden per tvistemål som avgjorts efter förhandling på hovrätterna har varierat relativt mycket år från år. 2015 var förhandlingstiden 6,6 timmar och 2019 var förhandlingstiden 8,8 timmar, en ökning på 25 procent.

På tingsrätterna har den genomsnittliga förhandlingstiden per tvistemål som avgjorts efter förhandling ökat från 2,6 timmar 2015 till 2,7 timmar 2019, vilket motsvarar cirka 3 procent. Den genomsnittliga förhandlingstiden i brottmål som avgjorts genom förhandling var 2,1 timmar 2015, och 2019 var den 2,2 timmar.

Det är också av intresse att följa utvecklingen av de riktigt stora målen. I tabellerna nedan redovisas utvecklingen av antalet brottmål med en genomsnittlig förhandlingstid över 60 timmar respektive över 100 timmar under de senaste fem åren. Även förhandlingstiden i timmar för dessa mål framgår av tabellen.

Brottmål med en förhandlingstid över 60 timmar i tingsrätt och hovrätt

	2015	2016	2017	2018	2019
Antal mål	54	71	49	49	57
Förhandlingstid i timmar	5 251	7 025	4 664	5 342	5 450

Brottmål med en förhandlingstid över 100 timmar i tingsrätt och hovrätt

	2015	2016	2017	2018	2019
Antal mål	21	24	19	25	17
Förhandlingstid i timmar	2 983	4 123	2 536	3 677	2 518

Från 2018 till 2019 ökade antalet avgjorda brottmål med en genomsnittlig förhandlingstid över 60 timmar, likaså ökade den genomsnittliga förhandlingstiden i timmar. När det gäller brottmål med en genomsnittlig förhandlingstid över 100 timmar så minskade antalet avgjorda brottmål mellan 2019 och 2018, likaså minskade den genomsnittliga förhandlingstiden i timmar.

För 2019 ökade antalet avgjorda brottmål med en genomsnittlig förhandlingstid över 60 timmar med 8 stycken och den genomsnittliga förhandlingstiden har

ökat med 2 procent eller 108 timmar. För brottmål med en genomsnittlig förhandlingstid över 100 timmar har antalet avgjorda mål minskat med 8 stycken samtidigt som den genomsnittliga förhandlingstiden minskat med hela 31 procent eller 1 159 timmar.

Även om antalet riktigt stora brottmål är relativt få till antalet har de en stor betydelse ur resurssynpunkt, vilket beskrivits redan i inledningen. Det finns även stora omfattande mål på förvaltningsdomstolarna och inom andra målkategorier på de allmänna domstolarna.

Prognoser för måltillströmning

Utvecklingen av antalet inkomna mål och ärenden har stor betydelse för det framtida resursbehovet. I detta avsnitt redovisas Domstolsverkets prognoser för måltillströmningen till tingsrätter och förvaltningsrätter. Prognoserna omfattar perioden 2020–2023.

Utvecklingen av antalet inkomna mål och konkursärenden vid tingsrätt, åren 2020–2023 är en prognos

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Brottmål (exkl. beredskapsmål)	82 500	89 007	95 758	102 540	111 000	121 300	136 300	146 200
Twistemål (exkl. familjemål)	41 060	41 924	44 135	48 891	49 500	50 500	49 000	48 000
Familjemål	39 887	41 730	41 478	41 329	42 000	42 000	42 500	42 500
Konkursärenden	9 058	9 403	10 731	10 861	12 000	12 000	10 500	10 000
Miljömål	3 396	2 669	2 841	2 909	2 950	3 050	3 100	3 200
Fastighetsmål	1 126	1 124	2 005	1 684	1 700	1 750	1 800	1 800
PBL-mål	2 374	2 313	2 312	2 642	2 500	2 500	2 700	2 750
Summa	179 401	188 170	199 260	210 856	221 700	233 000	245 900	254 500
Procentuell utveckling		4,9 %	5,9 %	5,8 %	5,1 %	5,1 %	5,5 %	3,5 %

Brottmålen redovisas exklusive beredskapsmål vid prognoser eftersom dessa medför en dubbelregistrering då de ofta lämnas över till en annan domstol. Prognosen innehåller inte förväntade mål rörande omprövning av vattenverksamhet.

Vid tingsrätterna fortsatte antalet mål och konkursärenden öka 2019 och passerade för första gången 200 000 inkomna mål och ärenden. Under åren 2020–2023 förväntas målinflödet fortsätta öka. År 2023 prognostiseras antalet inkomna mål vara drygt 20 procent högre än under 2019.

Måltillströmningen av brottmål vände uppåt igen 2016 efter att ha minskat fem år i rad. Ökningen har sedan tilltagit och åren 2017–2019 ökade antal inkomna mål med mellan 7–8 procent per år. Ökningen följer de stigande volymer som går att se vad avser Polisens och Åklagarmyndighetens utflöden, inte minst av trafik och narkotikarelaterad brottslighet. Domstolsverket kan också se att ökningen av så kallade förordnandemål fortsätter, något som bidrar till den allmänna ökningen av brottmål. Med förordnandemål avses mål som enbart innehåller ansökan om förordnande av offentlig försvarare eller målsägandebiträde. Måltillströmningen bedöms fortsätta öka under perioden 2020–2023. Detta ligger i linje med Polis- och Åklagarväsendets antaganden om ökat utflöde av ärenden redovisade till åklagare

och brottsmisstankar med åtalsbeslut. Till det kommer ytterligare tingsrätter ansluta till uppdraget snabbare lagföring 2020 och sannolikt än fler under resterande del av prognosperioden. Bland de tre tingsrätter som hittills är verksamma inom uppdraget syns en tydlig tendens till att det medför ett ökat antal registrerade brottmål. Orsaken till det är flera såsom ökat fokus från Polisens sida för berörda mål, färre nedlagda ärenden i tidigare led av rättskedjan och att fler ärenden går hela vägen till tingsrätt istället för att sluta i strafföreläggande hos Åklagarmyndigheten. Ytterligare en faktor är att samordningen av ärenden och mål minskar hos Åklagarmyndigheten och tingsrätterna då en utgångspunkt inom försöksverksamheten är att ärenden och mål inte samordnas om det bedöms leda till fördröjd lagföring. Tiden är kortare mellan brottsmisstanke och stämning. Hur stor ytterligare ökning av brottmål det förväntas bli under åren 2020–2023 är fortfarande osäkert då det i dagsläget enbart är bestämt vilka domstolar som går in i uppdraget under 2020. I prognosen antas dock att förslaget om ytterligare sju domstolar enligt nyligen redovisad plan, realiserar från och med 2021. Vidare har det, som teoretisk utgångspunkt, antagits att resterande tingsrätter blir del av snabbare lagföring under perioden 2022–2023. Det nu beskrivna är några av de frågor rörande snabbförfarandet som regeringen gett en särskild utredare i uppdrag att analysera inför ett eventuellt permanentande av snabbförfarandet.

Av prognostiserad ökning av brottmål mellan 2019 och 2023, drygt 43 000, prognostiseras 70 procent av ökningen utgöras av mål inom snabbare lagföring. Resterande ökning berör mål utanför snabbare lagföring och antas fördelas jämnt mellan förordnandemål och brottmål där åtal har väckts.

De dispositiva tvistemålen ökade 2018 efter att under några år legat på relativt låga antalsmässiga nivåer. Det under 2015–2017 relativt låga antalet mål tros ha sin bakgrund i höjningen av ansökningsavgifterna i kombination med en god konjunktur. Ökningen av mål tilltog under 2019 och var strax över tidigare högsta nivå av inkomna mål under ett enskilt år. En fortsatt inbromsning av konjunkturen bedöms delvis ha orsakat detta. Dessutom har de så kallade flygmålen ökat markant under året, inte minst vid Attunda tingsrätt vars domkrets omfattar Arlanda flygplats. Av drygt 23 000 inkomna förenklade tvistemål 2019 rörde nästan 20 procent flygmål vid Attunda tingsrätt. Om man dessutom lägger till flygmål från tingsrätter vid andra större flygplatser ökar andelen ytterligare. De dispositiva tvistemålen tenderar att minska i högkonjunktur och öka i lågkonjunktur, så även konkursärenden som 2019 ökade ytterligare. Den inbromsning av konjunkturen som råder bedöms ytterligare spä på antalet dispositiva tvistemål och konkurser framöver. Andra faktorer som kan påverka mål och ärendetillströmningen uppåt är den pågående omställningen av handeln som ger upphov till konkurser och ytterligare effekter av ökad skuldsättning. I prognosen antas flygmål fortsätta inkomma i hög omfattning. I slutet av prognosperioden antas ökningen avstanna då upp- och nergångar av antal dispositiva tvistemål och konkursärenden historiskt har gått i cykler som sällan varar längre än 3–4 år.

Familjemålen exklusive gemensam ansökan har haft en stadig uppgång under 2000-talet. År 2019 minskade antalet något men från mycket höga nivåer. Mål rörande äktenskapsskillnad utgör cirka hälften av de tvistiga familjemålen. Antalsmässigt har dessa dock legat relativt stabilt de senaste åren, istället är det främst mål rörande vårdnad som ökat. Bland dessa mål återfinns tvister om vårdnad mellan två föräldrar men också där socialnämnden är kärande (överflyttning av vårdnaden till särskilt förordnade vårdnadshavare). I rapporten ”Se barnet (SOU 2017:6)” lyfts en rad orsaker fram till varför vårdnadsmålen ökat. Där nämns brister i arbetet med att förebygga vårdnadstvister, ett mer jämställt föräldraskap, en ökad konfliktbenägenhet, att det numera krävs prövningstillstånd i hovrätten och en ökad förekomst av mål där endast en eller ingen av föräldrarna

finns i Sverige. Samtidigt har mål rörande gemensam ansökan inte haft en lika stadig ökning utan har legat relativt stabilt mellan 20 000–23 000 mål under 2000-talet. Sammantaget finns inget som talar för en markant förändring av antalet mål framöver, dock förväntas de tvistiga familjemålen fortsätta öka sin andel av det totala antalet familjemål.

Vid mark- och miljödomstolarna uppnåddes sammantaget under 2019 de hittills antalsmässigt högsta nivåerna av inkomna mål. När det gäller mark- och miljödomstolarnas måltillströmning av miljö-, fastighets- och PBL-mål styrs och påverkas den i relativt stor utsträckning av konjunkturläge, med en tendens till totalt sett minskat antal mål vid lågkonjunkturer, och av politiska överväganden och beslut. Även faktorer såsom inflyttning och tillväxt i städer påverkar målinflödet. SCB:s statistik och Boverkets prognos visar att påbörjade bostäder inklusive nettotillskott genom ombyggnad föll markant 2018 efter att ha ökat kraftigt under ett antal år. Under 2019 skedde en ytterligare nedgång och prognosen är att byggandet stabiliseras under 2020 kring föregående års nivåer.

Antalet miljömål har en trendmässig ökning över tid som antas fortsätta, om än något långsammare än de senaste åren med tanke på förväntad konjunkturinbromsning. Det finns ett stort fokus på miljörättsliga frågor, både inom landet och på EU-nivå. Utöver prognostiserade antal miljömål förväntas mål rörande omprövning av vattenverksamhet (Prop. 2017/18:243) inkomma under prognosperioden. Exakt när och i vilken omfattning är i nuläget oklart men medel kommer att tillskjutas berörda domstolar för att hantera dessa mål.

Antalet fastighetsmål har de senaste åren legat relativt stabilt kring drygt 1 000 mål per år. Under 2018 nära fördubblades antalet inkomna fastighetsmål främst på grund av stort inflöde av mål rörande överklagade förrättningskostnader. Det rör sig om ett antal seriemål med många fakturor men som till del också kan förklaras av ett ökat utflöde av ärenden från Lantmäteriverket, något som bland annat hänger samman med resurstillskott till myndigheten. Domstolarna registrerar även fastighetsmål mer enhetligt numera, innebärande att varje enskild faktura, dvs överklagat beslut, blir ett eget mål. Framförallt det senare gör att antal fastighetsmål antalsmässigt bedöms ligga på en högre nivå än tidigare år, något som avspeglades i inflödet 2019. Det är överklagade fastighetsmål som uppvisar ökning 2018–2019 medan första instansmålen ligger relativt stabilt.

Kommunala beslut om att anta, ändra eller upphäva detaljplaner och områdesbestämmelser överklagas sedan mitten av 2016 inte till länsstyrelserna utan direkt till mark- och miljödomstolarna, något som sannolikt haft påverkan på antal PBL-mål antalsmässigt men även att målen blir mer omfattande. Möjligen kan en inbromsning av konjunkturen med följd att byggandet i storstadsregionerna avtar hålla tillbaka antal mål något men Domstolsverket antar en fortsatt ökning de närmsta åren.

Utveckling av antalet inkomna mål² vid förvaltningsrätt exklusive migrationsmål och trängselskattemål, åren 2020–2023 är en prognos

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Socialförsäkringsmål	11 895	17 866	18 456	18 202	19 200	19 500	17 000	17 500
SoL-mål	24 630	25 724	27 480	30 434	31 000	31 500	30 500	30 000
Skattemål	11 792	10 403	10 686	9 062	9 000	9 000	9 000	9 000
LOU-mål	4 188	3 203	2 780	2 981	3 100	3 200	3 000	3 000
LVU-mål	4 490	4 674	4 835	5 280	5 400	5 500	5 500	5 600
LVM-mål	1 402	1 383	1 300	1 285	1 250	1 250	1 250	1 250
Psykiatrimål	13 987	13 475	14 109	14 511	14 250	14 250	14 500	14 500
Mängdmål	9 095	8 885	9 510	10 273	10 500	11 000	10 500	10 500
Övriga mål exkl. PBL	21 998	22 891	25 476	26 351	25 000	25 000	24 000	24 000
Summa	103 477	108 503	114 632	118 379	118 700	120 200	115 300	115 400
<i>Procentuell utveckling</i>		4,9 %	5,6 %	3,3 %	0,3 %	1,3 %	-4,1 %	0,1 %

Vid förvaltningsrätterna har antalet inkomna mål ökat fyra år i rad och uppnådde 2019 det högsta inflödet hittills uppmätt under 2000-talet. De närmsta åren förväntas ett fortsatt högt målinflöde. Något som bedöms ha påverkat och fortsatt kan påverka ett flertal av målkategorierna, inte minst olika typer av bidrags- och assistansrelaterade mål, är den ändring i förvaltningslagen som skedde 1 juli 2018. Den innebär att en myndighet som vid överklagande korrigerar sitt eget beslut i större utsträckning ska överlämna överklagandet till överinstans/domstol. Detta gäller numera även beslut som ändrats till den enskildes förmån fullt ut. Av rättssäkerhetsskäl är det överinstanser som ska avgöra om den enskilde fått fullt bifall och i en sådan situation avskriva målet. Denna lagändring gäller alla myndighetsbeslut och kan ha ökat inflödet av mål generellt vid förvaltningsrätterna, hur mycket varierar sannolikt mellan olika typer av mål.

Antalet inkomna socialförsäkringsmål var fortsatt på relativt höga nivåer 2019 och i paritet med de två senaste årens inflöde. Mål rörande sjukpenning minskade efter den kraftiga ökningen 2018, samtidigt ökade mål rörande sjuk- och aktivitetsersättning, assistansersättning och arbetsmarknadspolitiska insatser. De s.k. hyperhidrosmålen (mål rörande ersättning för kostnader till följd av vård i annat land) vid Förvaltningsrätten i Stockholm fortsatte inkomma under 2019, antalsmässigt dock något lägre än under 2018. År 2020 prognostiseras antalet socialförsäkringsmål som inkommer från Försäkringskassan minska något. Främsta skälet är att hyperhidrosmålen förväntas avta på grund av färre vårdinrättningar utomlands samtidigt som mål rörande sjuk- och aktivitetsersättning inte bedöms vara på samma höga nivåer som under 2019. Försäkringskassan antas avslå fler mål rörande sjukpenning vilket leder till fler överklaganden. För åren 2021–2023 prognostiseras Försäkringskassan att antalet överklaganden kommer vara i paritet med 2019 exklusive hyperhidros. Samtidigt fortsätter arbetet vid Pensionsmyndigheten rörande de förändringar som skett vad avser svensk garantipension. Bakgrunden är en EU-dom från slutet av 2017 med efterföljande dom i Högsta förvaltningsdomstolen där garantipensionen numera betecknas som en minimiförmån som ska beräknas med hänsyn till intjänade försäkringsperioder i andra EU/EES-länder och utifrån nationell lagstiftning, något som kan reducera garantipensionen. Pensionsmyndigheten beräknar räkna om cirka 65 000 ärenden och bedömer att det kan ge mellan 4 500–7 500 mål till förvaltningsrätterna under åren 2020–2021, för att därefter avta.

² Allmänna mål överlämnade från migrationsdomstol till annan förvaltningsrätt är exkluderade i utfallet för inkomna mål åren 2017–2019

Antalet mål enligt socialtjänstlagen har ökat fyra år i rad, totalt 25 procent, och nådde 2019 en ny högsta nivå under 2000-talet. Några potentiella orsaker till ökningen är hög invandring de senaste åren, begränsningar vad gäller rätten till ersättning utifrån lagen om asylsökande som leder till att berörda söker ekonomiskt bistånd istället, ny teknik såsom individuell prövning av robotar i vissa kommuner vilket leder till omprövningar och ökad förekomst av swish-insättningar. Ett försämrat konjunkturläge i landet framöver skulle ytterligare kunna spå på målökningen de närmsta åren. Bland annat flaggar Arbetsförmedlingen för stigande arbetslöshet, numera den högsta på två år, och antalet uppsägningar är på de högsta nivåerna sedan 2014.

Antal skattemål har de senaste åren haft en nedåtgående trend bland annat på grund av att Skatteverkets verksamhet präglas av färre men tyngre utredningar. Under 2019 skedde en ytterligare minskning till de lägsta nivåerna under 2000-talet. En bidragande faktor till nedgången är det minskade antalet mål rörande finansiering av radio och TV efter förändringen av finansieringsform. Antalet har i snitt legat på drygt 500 inkomna mål per år under åren 2014–2018 för att minska till drygt 100 under 2019 varav merparten inkom första kvartalet. Denna måltyp kommer framöver försvinna och bidra ytterligare till minskning av skattemålen. Även den enskilt största måltypen, inkomsttaxering, fortsatte minska till lägsta nivåerna under seklet och har minskat med en fjärdedel på bara tre år. Även mål rörande skattere- duktion för hushållsarbete har mer än halverats jämfört toppåren 2013–2014. I dagsläget finns inget som talar för att volymerna av skattemål ska vända uppåt igen utan bedöms fortsätta ligga kring 2019 års nivå.

Enligt Upphandlingsmyndighetens och Konkurrensverkets årliga rapport rör- rande statistik om offentlig upphandling minskade andelen annonserade upphand- lingar som överprövades ganska kraftigt 2017 vilket innebar ett trendbrott. Minskningen fortsatte under 2018. En förklaring till detta kan vara en ökning av den allmänna kunskapsnivån gällande offentlig upphandling, både bland privata och offentliga aktörer. Det är även möjligt att de förändringar av lagstiftningen som trädde i kraft den 1 januari 2017 kan utgöra en del av förklaringen. Förändringar i antal och andel överprövningar behöver inte per automatik ge likartad förändring i antal LOU-mål i domstol, bland annat på grund av hur målen registreras. Under 2019 har vi sett att antalet LOU-mål har ökat något efter föregående års nedgång. En orsak kan vara den vikande konjunkturen, något som eventuellt avspeglas i att antalet anbudsgivare per upphandling ökade 2018 för första gången på flera år. Tilläggas kan att upphandlingar med fler anbudsgivare generellt sett har en större andel överprövningar än upphandlingar med färre anbudsgivare. Likaså överprö- vas direktivstyrda upphandlingar i högre utsträckning än icke direktivstyrda och dessa har andelsmässigt ökat på senare år. Antal mål bedöms fortsätta ligga kring 3 000 per år under prognosperioden.

Antal förtursmål rörande psykiatri och LVM har antalsmässigt legat stabilt de senaste åren och förväntas fortsätta göras så. Möjligen skulle den svaga minskning av antal LVM-mål kunna fortsätta till följd av ansträngd ekonomi i vissa kommuner i kombination med ökning av så kallad LARO-behandling (läkemedelsassisterade åtgärder), något som ofta är en billigare lösning än LVM-placering. LVU-målen har dock stadigt ökat under 2000-talet och nådde nya högsta nivåer 2019. En förkla- ring kan vara de senaste årens höga invandring bland annat av ensamkommande barn. Dessutom finns ett stort politiskt fokus att motverka kriminalitet bland unga, något som kan spå på antalet LVU-mål. Antalet LVU-mål bedöms fortsätta ligga på höga nivåer under de närmsta åren.

Mängdmål består till knappt hälften av mål rörande körkortsåterkallelse. Anta- let påverkas bland annat av polisens trafikstrategi och läkarkårens anmälnings- frekvens vad avser olämpliga förare. Antalet har legat mycket stabilt de senaste

åren. Den andra stora målgruppen inom mängdmål är mål rörande folkbokföringslagen, en målgrupp som nådde nya antalsmässiga rekordnivåer 2019. Ökningen av dessa mål har varit kraftig de senaste åren och bland annat har de senaste årens ökning av nyanlända sannolikt påverkat. Vidare är det 2020 särskild fastighetstaxering för den som äger en småhusfastighet där det skett större förändringar, till exempel tillbyggnad eller nybildning. År 2021 är det sedan dags för allmän fastighetstaxering, något som skulle kunna ge en del mål, antalet har dock varit relativt få de senaste åren.

Antal mål inom målkategorin övriga mål ökade ytterligare 2019 från redan höga nivåer och har antalsmässigt aldrig varit fler. En rad måltypen ökade eller låg på historiskt sett höga nivåer. Bland annat fortsatte mål rörande lagen om mottagande av asylsökande och förordningen om statlig ersättning för flyktingmottagande och asylsökande vara på höga nivåer, om än något lägre än toppåret 2018. Vidare inkom mycket höga nivåer av mål rörande den i media uppmärksammade lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Bland annat har Försäkringskassan påtalat att lagen numera är svårtydd vilket kan ha bidragit till målökningen. Även mål rörande lagen om färdtjänst, skollagen samt mål kopplade till laglighetsprövning enligt kommunallagen var på mycket höga nivåer 2019. Den sistnämnda kategorin har till stor del ökat på grund av att enskilda invånare överklagar ett stort antal beslut inom enstaka kommuner. I och med att antalet måltypen är många och av vitt skild karaktär är det svårt att veta hur målkategorin i stort kommer utvecklas. Domstolsverket bedömer dock att måltillströmningen kommer fortsätta vara i paritet med de senaste årens höga inflöde.

Utveckling av antalet inkomna asylmål³ vid migrationsdomstol, åren 2020–2023 är en prognos

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Asylmål	15 981	22 225	17 250	9 803	9 200	9 800	9 700	8 200
Procentuell utveckling		39 %	-22 %	-43 %	-6 %	7 %	-1 %	-16 %

Antalet inkomna asylmål till migrationsdomstolarna beror på antalet asylsökande, antalet ärenden som avgörs av Migrationsverket och hur många av dessa ärenden som får avslag. Antalet inkomna asylmål 2019 minskade markant efter de extremt höga nivåerna 2016–2018. Antalet är numera i paritet med de nivåer som rådde innan den kraftiga ökningen som uppstod efter flyktingkrisen.

Migrationsverkets senaste prognos visar på en måltillströmning av asylmål de närmsta åren som ligger i paritet med 2019. Samtidigt bör betonas att samtliga migrationsdomstolar, trots en kraftig minskning under 2019, fortsatt har högre balansnivåer än som rådde innan flyktingkrisen, två av dem har dessutom fortsatt mycket höga nivåer av balanserade asylmål. Det gör att produktionen måste vara fortsatt hög de närmsta åren för att komma ned till önskvärda balansnivåer och därmed sänka de idag extremt långa omloppstiderna. Detta synes i dagsläget bli svårt med tanke på det resursläge som råder för migrationsdomstolarna vilket bland annat för med sig minskning av personal.

Migrationsprognoser vad avser inkomna mål bedöms dock alltid vara behäftade med ett stort mått av osäkerhet. Flyktingströmmar kan förändras snabbt om situationen i krigs- och konfliktområden förändras eller om det sker förändringar i lagstiftning på nationell nivå eller EU-nivå. Att EU:s överenskommelse med Turkiet upprätthålls och att möjligheterna att ta sig genom Europa är fortsatt begränsade är en förutsättning för den nu aktuella prognosen.

³ Asylmål överlämnade mellan migrationsdomstolar är exkluderade i utfallet 2018–2019

Sveriges Domstolars strategiska inriktning

För att verksamheten vid Sveriges Domstolar ska bedrivas med hög kvalitet och vara effektiv sker ett fortlöpande utvecklingsarbete. Såväl lokala förbättringsåtgärder på enskilda domstolar, som mer generella utvecklingsinsatser som berör flera eller samtliga domstolar pågår parallellt.

En framgångsfaktor i arbetet med att utveckla verksamheten är en nära dialog mellan Domstolsverket och domstolarna. Ett centralt forum för diskussioner på strategisk och taktisk nivå mellan Domstolsverkets ledning och representanter för domstolarna är Domstolschefsrådet (dc-rådet), som består av åtta domstolschefer.

För att åstadkomma en effektiv samverkan mellan domstolarna och Domstolsverket vid gemensamma verksamhetsutvecklingsinsatser tillämpas också en samverkansmodell. Modellen innebär att olika samarbetsformer och arbetsmetoder används under olika faser av en utvecklingsinsats och syftar till att säkerställa domstolarnas tidiga och aktiva medverkan vid utformningen av en utvecklingsinsats.

Behovet av utvecklingsinsatser kopplas till Sveriges Domstolars nya strategiska inriktning med dess fem strategiska mål **Domstolen i samhället, Utvecklad målhantering, Stärkt förtroende och ökad trygghet, Den attraktiva arbetsplatsen** och **En hållbar organisation**, där varje målområde inleds med en målbeskrivning.

Domstolen i samhället

Domstolarnas roll i samhället är känd och domstolarna har ett starkt oberoende. Allmänhet och media förstår varför domstolarna dömer och beslutar som de gör. Domstolarna avgör mål och ärenden snabbt och med hög kvalitet.

Domstolarnas roll är att ansvara för rättsskipningen i Sverige. Domstolarna ska i sin verksamhet respektera allas likhet inför lagen och trygga den enskildes rättssäkerhet. Rättsskipningen ska genomföras sakligt och opartiskt. Mål och ärenden ska avgöras i tid, med hög kvalitet och effektivitet.

För drygt tio år sedan ringade Förtroendeutredningen in förbättrat bemötande och information till parter och vittnen, tydligare utformning av domar och beslut, samt utvecklade relationer till redaktionella massmedier, som de tre viktigaste områdena för att stärka förtroendet för Sveriges Domstolar. Inom dessa områden har framsteg gjorts på bred front och de är alltså viktiga att fortsätta utveckla.

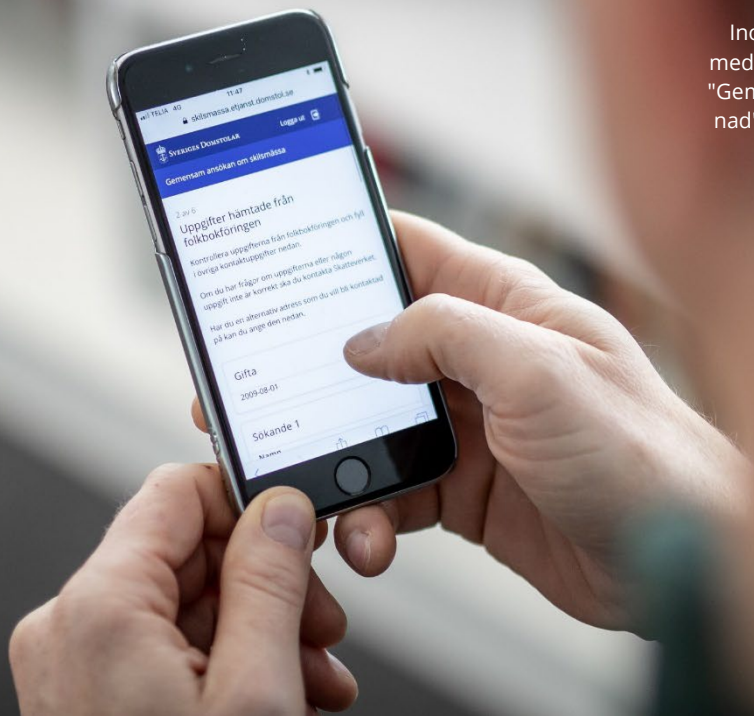
Digitaliseringen, liksom det förändrade kommunikationslandskapet, medför möjligheter som mötandet av omvärldens behov, krav och förväntningar. För att kunna utnyttja detta behöver Sveriges Domstolar ensa arbetssätt och rutiner för att utveckla effektiva digitala lösningar samt systematiskt undersöka och följa externa intressenters föränderliga behov, krav och förväntningar.

Utvecklad målhantering

Målhanteringen är enhetlig. Vi är innovativa i vår verksamhetsutveckling och våra medarbetare är aktiva i utvecklingsarbetet. Verksamhetsstöden är stabila och förenklar verksamheten. Parter och ombud kan enkelt följa och interagera i sina mål och ärenden. Tillgängligheten är hög.

Inom Sveriges Domstolar pågår arbetet med att ta fram e-tjänster. Ett exempel är "Gemensam ansökan om äktenskapsskillnad". Tjänsten är ett led i att öka tillgängligheten för medborgarna.

Foto: Per Carlsson

Digitalisering av Sveriges Domstolar

Digitaliseringen av Sveriges Domstolars verksamhet syftar till att säkerställa ett högt förtroende hos allmänheten, göra det enklare för medborgare och parter i deras kontakter med domstolarna, samt att förbättra såväl kvaliteten som effektiviteten i domstolarnas och rättsväsendets verksamhet. Digitaliseringen utgör en resurskrävande och kraftfull förändringsmotor i den verksamhetsutveckling som bedrivs av Domstolsverket. Såväl de kortsiktiga som mer långsiktiga utvecklingsinsatserna förväntas även fortsättningsvis innebära positiva effekter för verksamheten.

Digitaliseringen inom Sveriges Domstolar bedrivs utifrån flera parallella perspektiv: digital mål- och ärendehantering, digital kommunikation, digital administration och digital infrastruktur, där den digitala infrastrukturen utgör grunden för att möjliggöra den digitala omställningen. Inom de flesta utvecklingsområden aktualiseras flera av dessa olika perspektiv.

Digital mål- och ärendehantering

Det långsiktiga målet för digitaliseringen av målhanteringen är att utnyttja digitaliseringens möjligheter för att skapa en mer effektiv och rättssäker informationshantering som inger förtroende.

Den långsiktiga målbilden för digitaliseringen av mål- och ärendehantering utgår från att Sveriges Domstolar använder strukturerad information och hanterar mål med hjälp av digitala originalhandlingar. Genom att arbeta med strukturerad information kan samma information återanvändas för flera olika ändamål och mellan flera instanser. Utvecklingsarbetet innebär att papper inte längre utgör den primära informationsbäraren utan i stället är det den digitala informationen som utgör originalinformationen, t.ex. i digitala domar. För närvarande pågår detta arbete främst inom brottmålsområdet. Denna prioritering av brottmål motiveras av Domstolsverkets åtagande i RIF-arbetet.

Genom en utvecklad elektronisk och strukturerad informationshantering kan stor verksamhetsnytta skapas såväl inom Sveriges Domstolar som i förhållande till övriga myndigheter i rättskedjan. Projektet Digitaliserad brottmålsshantering (DBM-projektet) innebär utveckling av ett nytt verksamhetsstöd vid sidan av Vera för delar av brottmålshanteringen, bland annat hantering av digitala brottmålsdomar.

Detta är en nödvändig förutsättning för en integrerad informationshantering mellan instanserna och i förhållande till externa intressenter. Det nu pågående realiseringsarbetet för att bland annat möjliggöra elektroniska originaldomar behöver

fortsätta fram till halvårsskiftet 2022 i enlighet med den plan som Domstolsverket tillsammans med övriga RIF-myndigheter har gett in till Justitiedepartementet.

De pågående arbetena med DBM-projektet, arbetet med anslutning till e-arkivet, etablering av de första e-tjänsterna samt utvidgning av funktionerna för e-skick direkt till och från Vera utgör viktiga steg mot den långsiktiga målbilden. Det ställer också krav på en väl utbyggd infrastruktur som framtidssäkrar bevarandet av den digitala informationen och möjliggör en snabbare utveckling.

Pågående steg på vägen till e-akten

Arbetet med att digitalisera målhanteringen bedrivs i två parallella spår. Det första mer kortsiktiga spåret bygger på att så långt som möjligt digitalisera och effektivisera befintliga pappersbaserade arbetsflöden. Målsättningen med det arbetet är att så långt som möjligt kunna arbeta med en e-akt, dvs. ta emot handlingar digitalt, hantera handlingar digitalt, skicka handlingar digitalt och därefter bevara handlingarna digitalt. Detta innefattar bl.a. möjligheter till PDF-utbyten med andra myndigheters verksamhetsstöd för att möjliggöra digitalt in- och utflöde (s.k. e-skick), skanning och ytterligare utnyttjande av e-post för kommunikering i målen.

Det långsiktiga spåret bygger, som framgått ovan, på att det är den digitala informationen utgör originalinformationen. Det utvecklingsarbetet innebär alltså att pappret inte längre är den primära bäraren av informationen. På längre sikt syftar båda spåren till möjligheter för att bli av med pappershanteringen för att, så långt det är möjligt, få till en digital hantering och ett digitalt bevarande.

Successivt ökade möjligheter till digitalt in- och utflöde

Under de närmaste åren är planen att utbyte med e-skick ska ske med fler myndigheter såväl inom ramen för RIF-samarbetet (som en del av RIF-åtagandet) som genom återvinning av funktionaliteten även utanför RIF-samarbetet, t.ex. i förhållande till Migrationsverket inom asylområdet. Den planerade utvidgade möjligheten till e-skick med andra myndigheters verksamhetsstöd direkt från verksamhetsstödet Vera innebär en fortsatt omställning av arbetssätt för domstolarna och möjliggör successivt en betydligt mer effektiv hantering. Bland annat på grund av möjligheten att ta emot beslutsmyndighetens akt digitalt innebär möjligheten till e-skick ett väsentligt steg för digitaliseringen på förvaltningsdomstolarna. Övergången till mer digitala arbetssätt kräver även fortsättningsvis insatser både av domstolarna och Domstolsverket för att på bästa ta emot och implementera förändringen i verksamheten.

Fortsatt arbete med e-tjänster (som beskrivs nedan) utgör också delar i det fortsatta arbetet med ett ökat digitalt inflöde.

Digitalt bevarande i ett e-arkiv

En annan förutsättning för att kunna arbeta mer digitalt är att det finns möjlighet att bevara de handlingar som kommer in och upprättas digitalt i ett digitalt arkiv (e-arkiv). Under 2019 avslutades e-arkivprojektet. Därefter har utvecklingen av sökfunktionalitet i e-arkivet och funktionalitet för att överföra information från verksamhetsstödet Vera till e-arkivet fortsatt med inriktning mot att de första pilot-domstolarna ska anslutas till e-arkivet under våren 2020. Därefter kommer en plan för anslutning av samtliga domstolar till e-arkivet tas fram och anslutning enligt plan ske, sannolikt under närmare ett par års tid.

För att framöver skapa ytterligare förutsättningar för ett digitalt bevarande behöver ett antal åtgärder genomföras för att höja kvaliteten på den information som hanteras i Vera eller på andra ytor. Detta för att möjliggöra en överföring till ett e-arkiv och ett digitalt bevarande med de krav som då ställs för att kunna vårda och återsöka de digitala handlingarna. Det handlar främst om utvecklingsinsatser i verksamhetsstödet Vera.

Generaldirektör Martin Holmgren deltog vid en seminariedag om en sammanhållen och effektiv rättskedja. Dagen arrangerades av Studieförbundet Näringsliv och Samhälle (SNS) som är en mötesplats för kunskapsbaserad dialog om centrala samhällsfrågor.
Foto: Allan Seppa

De nya gallringsföreskrifterna, som trädde i kraft den 1 januari 2020, skapar förutsättningar för teknisk utveckling och en ökad digitalisering inom Sveriges Domstolar. De nya gallringsföreskrifterna i kombination med ett strategiskt beslut som från och med den 1 januari 2020 möjliggör minskat krav på utskrifter av papper ger redan nu nya möjligheter för Sveriges Domstolar att minska mängden utskrifter och begränsa bevarandet av pappersdokument. Dessa möjligheter kommer sannolikt att kräva viss tid för att förändra arbetssätten innan effekten i verksamheten kan realiseras fullt ut. De förändrade arbetssätten kommer över tid också att ställa ytterligare krav på förändringar av verksamhetsstödet Vera för att i än högre grad stödja alltmer digitaliserade arbetssätt

Integritetsskydd

Ökat digitalt inflöde och digital hantering innebär tillgång till mer verksamhetsinformation digitalt och att mer information kan bli sökbar. Det är smidigt och skapar effektivitet och tillgänglighet, men det ställer också nya krav på hanteringen av informationen. Ett effektivt integritetsskydd och systematiskt arbete med informationssäkerhet är nödvändiga förutsättningar för den pågående digitaliseringen och för att åstadkomma en e-akt.

Den ökade digitaliseringen inom Sveriges Domstolar och i förhållande till omvärlden ställer både krav på hanteringen av den information som omfattas och på integritetsskyddande åtgärder. Både utvecklingsarbetet och utformningen av resultatet av detta måste leva upp till författningskrav och krav enligt andra styrande dokument.

Det övergripande målet med arbetet är fortsatt att åstadkomma ett gott integritetsskydd för enskilda och en effektiv informationshantering för domstolarna. Dataskyddsarbetet och arbetet med frågor kopplade till informations-säkerhet inom Sveriges Domstolar behöver även fortsättningsvis bedrivas systematiskt mot denna målsättning.

Utveckling av e-tjänster

Under 2019 lanserades de tre första e-tjänsterna för Sveriges Domstolar. Arbetet med att ta fram dessa e-tjänster syftade ytterst till att bidra till att domstolarna blir mer tillgängliga för medborgarna och att kommunikationen med medborgarna blir enkel och servicen hög. Vidare har genomförts verksamhetsanalyser med syfte att utveckla eller vidareutveckla fler e-tjänster. Dessa tog bland annat sikte på en möjlighet att via en e-tjänst kunna söka på organisations-, person- och samordningsnummer och få träff på förekomst i verksamhetsstödet Vera och möjligheter att ansöka om stämning digitalt. Den sistnämnda e-tjänsten förutsätter att nuvarande krav på egenhändig underskrift teknikneutraliseras.

Avsikten är att under planeringsperioden utveckla den digitala kommunikationen med fler e-tjänster och nya möjligheter till interagerande till ytterligare nytta såväl för medborgare som för domstolarna.

Stärkt förtroende och ökad trygghet

De som kommer i kontakt med domstolen får ett bemötande som stärker deras förtroende för rättsprocessen. Alla känner sig trygga i domstolens lokaler. Vår kommunikation är enhetlig och lättillgänglig.

Digital kommunikation

Den digitala transformationen har medfört att vi har ett helt nytt kommunikationslandskap. Människors attityder och beteenden, krav och förväntningar har förändrats. Utbudet av information och digitala kanaler är mycket stort och det går snabbt. Det behöver även Sveriges Domstolar förhålla sig till. Utifrån förändringarna har Sveriges Domstolar tagit fram en ny målbild för den digitala kommunikationen.

Domstolarna använder digitala kanaler och digital närvaro för att öka kunskapen om, förståelsen för och tillgänglighet till Sveriges Domstolar. Domstolarna vill möta förväntningarna på tillgänglig och begriplig information genom att den som kommer i kontakt med domstolarna får guidning och verktyg att lösa sin uppgift genom digitala tjänster och behovsanpassad information som är tillgänglig dygnet runt. Webbplatsen ska vara navet i kommunikation och interaktion med omvärlden. Till målbilden hör att Sveriges Domstolar ska ha en tydlig struktur för hur olika intressenter kan interagera med domstolarna som är känd internt och externt och att organisationens digitala, kommunikativa förmåga stärks.

Under 2019 lanserades Sveriges Domstolars nya externa webbplats. Webbplatsen har en helt ny teknisk plattform, som möjliggör ett successivt införande av tjänster och nya möjligheter till interaktion med besökarna likväl som att effektivisera verksamheten. Under kommande planeringsperiod sker en fortsatt utveckling av webbplatsen och alla domstolars webbplatser som ryms inom samma plattform.

Fortsatt utveckling av det löpande flödet av information om verksamheten kommer även framöver ha hög prioritet. Nyheter och profilerande innehåll i de gemensamma kanalerna för Sveriges Domstolar på Twitter, LinkedIn och Facebook är några exempel. Andra är Domstolspodden som Helsingborgs tingsrätt producerar i samarbete med Domstolsverket, och Domarbloggen, som Södertörns tingsrätt driver, exempel på digitala kanaler som blivit framgångsrika nya vägar att nå och engagera både allmänhet och medarbetare.

Under 2020 fortsätter arbetet med att paketera och utveckla stöd till de myndigheter inom Sveriges Domstolar som vill arbeta med digitala kanaler. Under kommande period är målet att externa intressenter ska uppleva effekter som bättre digital närvaro och tillgänglighet, en utökad dialog tillsammans med en högre servicegrad.

Ett annat centralt och viktigt arbete som ligger under 2020 är att tillsammans med domstolscheferna arbeta fram en ny kommunikationsstrategi som tydliggör hur det samlade kommunikationsarbetet ska bidra till att de nya målen i den strategiska inriktningen för Sveriges Domstolar.

Fysisk säkerhet

Upplevelsen är att samhällsklimatet har hårdnat vilket medför högre krav på trygghet och säkerhet.

Ett långsiktigt arbete pågår för att förbättra den fysiska säkerheten inom Sveriges Domstolar. Under 2019 har det tillkommit ett antal domstolar till de som sedan tidigare beslutat om fast säkerhetskontroll, dvs. daglig säkerhetskontroll som omfattar alla besökare till domstolen.

I nuläget är det 37 domstolar som omfattas av fast säkerhetskontroll varav 18 använder röntgenutrustning. Röntgen kan vara ett komplement till den fasta säkerhetskontrollen och tilldelas de domstolar som anmält behov samt har lokalmässiga förutsättningar och en organisation som kan hantera en säkerhetskontroll med metalledetektorbåge och röntgenutrustning.

Uppföljningar visar att de domstolar som har beslutat om införande av fast säkerhetskontroll, efter samråd med polisen, bedömer att behovet kvarstår. Antalet domstolar med fast säkerhetskontroll bedöms öka ytterligare under planeringsperioden med några domstolar per år. Säkerhetskontrollerna genomförs främst med egna anställda ordningsvakter men i vissa fall även med inhyrda ordningsvakter. Kontrollerna är resurskrävande och beroende på domstolens storlek och antalet besökare krävs olika antal ordningsvakter. Ett sätt att optimera resurserna är att anställa egna ordningsvakter i stället för att hyra in. Dessa kan då även arbeta med andra arbetsuppgifter då in- och utpassering sker i begränsad omfattning. Antalet egna ordningsvakter har ökat de senaste åren och bedöms fortsätta öka.

Den fortsatta utvecklingen av säkerheten vid domstolarna kräver också ökade investeringar. I många domstolar finns idag inte lokalmässiga förutsättningar för att genomföra säkerhetskontroll i domstolens entré under en längre tid. Vid nybyggnation utformas alltid entrén så att säkerhetskontroll kan genomföras. Säkra domstolslokaler skapar en trygghet för vittnen, målsäganden, parter och andra besökare, vilket även ökar förtroendet för domstolarnas verksamhet.

Sammanfattningsvis krävs det fortsatta åtgärder för att förbättra den fysiska säkerheten vid domstolarna under kommande år.

Informationssäkerhet

Det är ett stort fokus på informationssäkerhet i samhället generellt idag, särskilt med anledning av den ökade digitaliseringen. Den ökade digitaliseringen ställer höga krav på en god informationssäkerhet och en bra kontinuitetshantering även inom Sveriges Domstolar. För Sveriges Domstolars verksamhet är informationen en av de viktigaste tillgångarna. En effektiv och säker hantering av verksamhetens information är en grundläggande förutsättning för ett fungerande rättsväsende och säkerställer i en förlängning allmänhetens förtroende. Sveriges Domstolar arbetar därför systematiskt med informationssäkerhet utifrån ett lednings- och helhetsperspektiv.

Under de kommande åren fortsätter Domstolsverket att utveckla och implementera ledningssystemet för informationssäkerhet (LIS). För att få effekt av ledningssystemet behövs ett systematiskt arbete med informationssäkerhet inom Sveriges

I Malmö planeras för samlokalisering av förvaltningsrätt, tingsrätt samt hyres- och arrendenämnd. Den nya domstolsbyggnaden blir modern och centralt placerad med hög tillgänglighet. En samlokalisering av tre myndigheter innebär en kostnadseffektivisering. Illustration: Castellum

Domstolar, vilket ställer krav på resurser. Under de närmaste åren behövs investeringar i IT-infrastrukturen för att hålla den robust och säker och därmed möta verksamhetens behov av en god kontinuitet av IT-stöd och tillgång till verksamhetens information. Det finns ett kontinuerligt behov av att möta den digitala utvecklingen med säkerhetsgranskningar och andra säkerhetshöjande åtgärder för verksamhetskritiska IT-stöd. Domstolsverket arbetar med interna utbildnings- och informationsinsatser för att höja säkerhetsmedvetandet inom Sveriges Domstolar.

Lokalförsörjning

Alltjämt föreligger ett fortsatt stort behov av om-, till- och nybyggnationer inom Sveriges Domstolar. Det är en stor utmaning att upprätthålla en hög nivå på lokalförsörjningen med alltmer stigande hyreskostnader, komplexa säkerhetskrav, demografiska förändringar samt omvärldsfaktorer som påverkar utformningen av domstolslokalerna. Säkerhetshöjande åtgärder i form av fasta säkerhetskontroller, säkerhetsentréer samt införande eller uppgradering av teknikinstallationer fortsätter bidra till ett stort antal nya lokalprojekt.

Pågående samt inplanerade lokalprojekt syftar till att ta hand om ökade krav på säkerhet, tillgänglighet, digitalisering, effektiviseringsåtgärder, utökning av förhandlingsytor och arbetsplatser samt förbättring av arbetsmiljön.

Kontinuerligt sker en aktiv förvaltning av hyresavtalen vilket bland annat innebär löpande hyresmarknadsvärdering för de aktuella hyresavtalen under perioden samt att hyresavtalslängder vid nytecknande alternativt hyresavtalsförlängning görs utifrån de behov som finns. Detta innebär större flexibilitet och där ett flertal hyresavtal har kunnat avvecklas i takt med minskat behov, exempelvis förhyrningar för Migrationsdomstolarna. Nytecknade hyresavtal medför även minskade driftskostnader, vilket ökar precisionen med att förutsäga den totala hyreskostnaden.

Avtalsförhandlingar blir alltmer komplexa och utdragna i tid, vilket leder till en förskjutning av tidplaner. För de närmaste årens planerade insatser bedöms hyreskostnaderna fortsätta öka även utöver sedvanliga justeringar i fastighetsskatt och index.

Teknik i rättssal

Uppgradering och utbyte av den teknik som ingick som en del i reformen En modernare rättegång, EMR, pågår och kommer vara färdigställd till år 2021. Efter att

uppgraderingarna är genomförda kommer samtliga förhandlingssalar ha tillgång till videokonferensteknik samt möjlighet till inspelning i hög kvalitet. En ny teknisk plattform införs i samband med uppgraderingarna för att harmonisera och standardisera tekniken i förhandlingssalarna i syfte att kunna genomföra utbildningar och ha en centraliserad övervakning av tekniken i salarna. Behovet av dessa uppgraderingar är angeläget då flertalet domstolar rapporterat ett högt riskvärde i tillgängligheten av tekniken i salarna. Detta riskvärde har en direkt koppling till den tekniska åldern på systemen.

Nyttjandet av videokonferenssystem fortsätter att öka inom Sveriges Domstolar. Nya tekniska lösningar planeras att driftsättas för att kunna delta på videolänkar via webbläsare i datorn och därmed ytterligare öka nyttjandegraden. Den tekniska lösningen för simultantolkning via videokonferens fortsätter att byggas ut i takt med att nyttjandegraden ökar för denna funktion.

Uppgradering och modernisering av de tekniska säkerhetssystemen pågår löpande inom Sveriges Domstolar. En mer standardiserad kravställning gör att systemen blir mer likformiga och håller en högre kvalitet. Gamla system kommer bytas ut till förmån av nyare lösningar vilka ger en ökad teknisk tillförlitlighet och därmed en ökad säkerhet. Samtliga domstolar har idag kameraövervakningssystem men dessa behöver byggas upp och moderniseras. I samband med denna modernisering kommer kameror även installeras i förhandlingssalar som aktiveras vid överfallslarm i salen.

Med anledning av digitaliseringen kommer kraven på tillgänglighet till de tekniska systemen att öka. För att minska risken för störningar vid korta avbrott kommer redundanta lösningar att införas och i vissa fall kommer reservkraft i form av batterier och omformare att installeras inom Sveriges Domstolar för att kunna hantera korta avbrott i elförsörjningen. Denna utbyggnad planeras ske löpande under kommande period.

Telefoniplattformen för Sveriges Domstolar planeras utökas med ny funktionalitet och stabilitetsförbättringar. Fokus ligger på mobilitet och utveckling av verktyg för att hantera inkommande samtal till Sveriges Domstolar.

Den attraktiva arbetsplatsen

Vi attraherar, utvecklar och behåller den bästa kompetensen. Medarbetare och chefer är engagerade och goda förebilder för verksamheten. Arbetsmiljön är anpassad för verksamheten och det moderna arbetslivet.

Kompetensförsörjning

En viktig förutsättning för att verksamheten inom Sveriges Domstolar ska kunna bedrivas rättssäkert och med hög kvalitet är att vi har medarbetare med hög kompetens och att vi betraktas som en attraktiv arbetsgivare. De kommande åren behöver fortsatta insatser göras för att stärka vår attraktivitet som arbetsgivare. Nya generationer medarbetare ställer höga krav som förutsätter ett väl fungerande ledarskap och som ger utrymme för ett aktivt medarbetarskap. Medarbetare behöver ges möjlighet att utvecklas i sin yrkesroll och att vara delaktiga för att känna ett engagemang att bidra till verksamheten.

Sveriges Domstolar består av myndigheter av olika storlek, i olika geografiska lägen och med olika utmaningar och förutsättningar. Det innebär att arbetet med att kompetensförsörja verksamheten behöver ske både genom gemensamma insatser och i form av lokala aktiviteter.

Kompetensförsörjning kan också innebära att växla kompetens hos medarbetare vars arbetsuppgifter kommer att förändras eller på sikt upphöra, inte minst med

Dåvarande chefsrådmän, Per Lennerbrant, håller presskonferens i samband med det internationellt uppmärksammade målet där en känd amerikansk artist var tilltalad.
Foto: Anders Wiklund/TT

anledning av den pågående digitaliseringen. Arbetet med att ta fram en kompetensförsörjningsstrategi har återupptagits och den kommer att kopplas till den nya strategiska inriktningen.

Domarbanan

Åtgärder behöver vidtas för att säkra en långsiktig och stabil försörjning av domar-kompetens. I flera fall är det ett otillräckligt antal kvalificerade sökande till chefsdomaranställningar och domaranställningar. Detta problem är mer uttalat på mindre orter men det kan inte uteslutas att det i framtiden blir ett reellt problem även i storstadsområdena. Det primära ansvaret för rekrytering av ordinarie domare ligger hos Domarnämnden. Av tabellen nedan framgår att rekryteringsunderlaget till domaranställningar ofta är begränsat.

Antalet avslutade rekryteringsärenden hos Domarnämnden

År	Antal ärenden*	Antal ärenden* med tre eller färre sökande	Andel ärenden* med tre eller färre sökande
2017	107	35	33 %
2018	90	27	30 %
2019	87	34	39 %

* Antal ärenden är antal avslutade rekryteringsärenden, ett ärende kan avse flera anställningar. Några ärenden kan ha avskrivits av regeringen pga. inga sökande.

För att vi långsiktigt ska kunna försörja verksamheten med domarkompetens krävs att tillräckligt många notaries utbildas. När budgetläget är ansträngt och resurstillskotten endast är kortsiktiga blir ofta notarierna budgetregulator. 2017 ökade antalet notaries och ökningen var i allt väsentligt kopplad till anställningar vid

"Sveriges Domstolar in i framtiden" löd temat för årets Chefsdagar som samlade myndighetschefer från hela organisationen. Eva Wendel Rosberg, lagman vid Malmö tingsrätt och Elisabeth Björk, administrativ chef vid Förvaltningsrätten i Linköping.
Foto: Tobias Liedholm

migrationsdomstolarna på förvaltningsrätterna. Med anledning av det ekonomiska läget under 2019 minskade medelantalet anställda notarier med 84 anställda jämfört med föregående år och var till och med färre än 2015, innan den stora målökningen inleddes på migrationsdomstolarna och av allmänna förvaltningsmål. Detta medför flera olyckliga konsekvenser, framförallt i verksamheten där det blir en ökad belastning på andra kategorier som domare m fl. Men det riskerar också att få stora konsekvenser för den långsiktiga försörjningen av domare om för få notarier utbildas. För få notarier påverkar antagningen av fiskaler och i förlängningen antalet assessorer som är meriterade för att kunna utnämnas till domare. Det ger också en minskad rekryteringsbas för föredragande jurister.

Det blir även ett ineffektivt resursutnyttjande på domstolarna eftersom ordinarie domare inte kan få avlastning med enklare och förberedande arbetsuppgifter eller med att avgöra mål av enklare karaktär. Omloppstiderna för avgjorda mål riskerar därmed att bli längre och målbalanserna riskerar att stiga.

Bristen på notarier riskerar att tränga undan utbildningsinslaget i notarieutbildningen när arbetsuppgifterna för notarier hopas på domstolarna, vilket innebär en försämrad notarieutbildning.

En minskning av tillgången på antalet notariemeriterade jurister drabbar inte bara domstolarna utan även andra arbetsgivare inom stat, kommun och övriga samhällssektorer. Antalet utbildningsplatser för fiskaler är oförändrat utifrån nuvarande ekonomiska ramar men precis som domarrekruteringsutredningen föreslog anser Domstolsverket att vi behöver utöka antalet fiskalplatser successivt under flera år framöver. En ny väg för att möjliggöra för andra jurister, som inte genomgått traditionell domarutbildning, att meritera sig för en anställning som domare är den nyligen införda anställningsformen adjungerat råd. Antalet adjungerande råd kan ökas med relativt kort framförhållning om finansiering finns.

Inom de närmaste åren kommer ett relativt stort antal domare att gå i pension samtidigt som fler domare behövs på grund av ökat antal mål.

Det är viktigt att Sveriges Domstolar får realistiska förutsättningar att klara ökade måltillströmning och arbeta av de balanser som ökat under senare år. För att klara av verksamhetsuppdraget effektivt och rättssäkert är det viktigt att det finns en balans mellan personalkategorierna som bereder, föredrar och svarar för dömandet i domstolarna. Förutsättningar för en långsiktigt säkrad kompetensförsörjning och en anpassning till volymen av mål och ärenden är angelägna frågor att beakta i beredningen av budgetunderlaget 2021–2023.

En hållbar organisation

Vi har en långsiktigt säkrad ekonomi och en funktionell organisation. Vi har en väl utvecklad samverkan med gemensam planering, styrning och uppföljning. De gemensamma resurserna fördelas och används optimalt utifrån ett helhetsperspektiv. Vi bidrar till ett hållbart samhälle.

En central uppgift för Domstolsverket är att åstadkomma en ändamålsenlig resursfördelning mellan myndigheterna inom Sveriges Domstolar. En ändamålsenlig resursfördelning innebär att resurserna fördelas på ett sådant sätt att förutsättningar ges för att uppnå den högsta totala måluppfyllelsen. Spridningen i måluppfyllelse mellan olika domstolar bör också vara relativt låg.

Resursfördelningen ska ses som en dimensionerad ram inom vilken verksamheten kan bedrivas i linje med uppdrag och uppsatta mål. Resursfördelningen och budgetarbetet ska i så stor utsträckning som möjligt kännetecknas av transparens och långsiktighet samt medföra drivkrafter till att hushålla väl med resurserna.

Det är viktigt att de ekonomiska förutsättningarna för Domstolsverket och domstolarna är kända och att planeringsramarna ger förutsättningar för en långsiktig ekonomisk planering. Planeringsramarna beslutas om tre år framåt och dessa bör inte justeras alltför mycket upp och ner mellan åren. Det behövs en ekonomisk stabilitet över åren för att ge verksamheterna rätt förutsättningar.

För att nå en hållbar organisation behöver Sveriges Domstolar erhålla de yrkanden som föreslås på sidorna 36–48. I dessa avsnitt framgår vilka konsekvenser och effekter en underfinansiering får för verksamheten om inte de föreslagna yrkandena beviljas.

Ekonomi

Anslaget Sveriges Domstolar

Utgångspunkter

Utfallet på anslaget Sveriges Domstolar 2019 visar på ett överskott mot tilldelade medel med 115 mnkr. Huvudorsaken till överskottet är de krav på kostnadsreducerande åtgärder som gick ut till verksamheten via ett beslut om reviderad budget i mitten av april. Åtgärder vidtogs snabbt för att begränsa kostnaderna i domstolarna, nämnderna och på Domstolsverket. Det har bland annat handlat om att vara ytterst restriktiva vid återbesättning av tjänster och avstå från utbildningar, vilket innebär besparingar som inte är långsiktigt hållbara.

Det kan konstateras att mål- och ärendebalanserna i domstolarna 2019 är på rekordnivåer vilket bl.a. kan förklaras med restriktivitet vid återbesättningar. När det gäller övriga minskningar finns en risk att vidareutbildningar som har ställts in kan hämma arbetet på domstolarna.

Under 2019 prognosticerades underskott mot tilldelade medel med som mest 242,5 mnkr. I höständringsbudgeten tillfördes anslaget Sveriges Domstolar 174 mnkr vilket har varit viktigt för att ha en budget i balans vid årsskiftet 2019/2020.

Pensionspremierna till SPV (Statens Pensionsverk) baserat på SPV:s prognos på pensionsutgifterna kommer vara fortsatt mycket höga under prognosperioden, dvs 2021–2023. Sveriges Domstolar påverkas i högre grad än många andra myndighetsområden av förändringar i SPV:s kalkylförutsättningar eftersom en stor andel av personalen, främst ordinarie domare, har en årslön som väsentligt överstiger 7,5 basbelopp.

Det ökade behovet av säkerhetsinstallationer som beskrivs i avsnittet om lokal-försörjning innebär också ökade kostnader för lokaler.

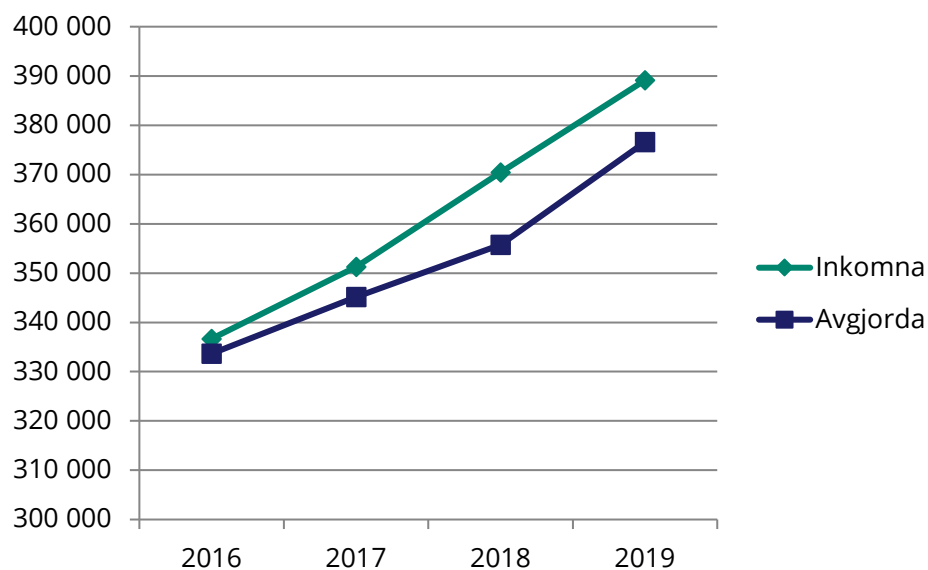
Skillnaderna mellan tilldelade medel och beräknad anslagsbelastning ökar år för år under prognosperioden. För att inte Sveriges Domstolar ska behöva göra stora neddragningar i verksamheten under åren 2021–2023 behövs betydande anslagsförstärkningar. Att göra neddragningar i verksamheten från en redan ansträngd nivå samtidigt som måltillströmningen fortsätter att öka skulle få stora negativa konsekvenser för balanser och omloppstider samtidigt som viktiga utvecklingsinsatser inte kan genomföras. Tvärtom behöver istället domstolarna tillföras ytterligare resurser för att öka avgörandekapaciteten under kommande år. Behoven av en anslagsförstärkning under planeringsperioden utvecklas i de följande avsnitten.

Resursbehov till följd av målutvecklingen

Resursbehovet för Sveriges Domstolar beror huvudsakligen på hur många mål och ärenden som domstolarna har att hantera. I nedanstående diagram redovisas antalet inkomna och avgjorda mål vid domstolarna totalt exklusive migrationsmål under de senaste fyra åren.

Målutveckling totalt exkl. migrationsmål

Från 2016 har måltillströmningen kontinuerligt ökat. Under 2017, 2018 och 2019 har antalet inkomna mål ökat markant och målvolymer är nu på sin högsta nivå någonsin. Även antalet avgjorda mål har ökat under de tre senaste åren. Avgörandedakten minskade något mellan 2017 och 2018 men har nu ökat och följer kurvan för de inkomna målen. Sedan slutet av 2016 har antalet inkomna mål överstigit antalet avgjorda mål och balanserna har vuxit. Under 2018 ökade balanserna med tio procent och 2019 med ytterligare tre procent. Detta har lett till att åldersstrukturen för målen försämras samt att omloppstiderna på sikt ökar.

Det är angeläget att bryta den nuvarande utvecklingen med ökade balanser i ett tidigt skede. Erfarenheten visar att ett högt balansläge tenderar att skapa än mer balanser eftersom arbetet blir mindre effektivt när domstolarna tvingas hantera många äldre mål.

Redan dagens målvolymer motiverar resursförstärkningar till domstolarna. Domstolsverkets prognoser visar också att måltillströmningen kommer att fortsätta öka under den kommande planeringsperioden. Från 2019 till 2023 prognostiseras antalet inkomna mål vid tingsrätterna att öka med drygt tjugo procent. Det är brottmålen som står för den största delen av ökningen. Dessa förväntas att öka med drygt 42 procent från 2019 till 2023. Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten har fått utökade resurser för att öka antalet poliser och åklagare. Polismyndigheten prognostiserar att utflödet dvs antalet ärenden redovisade till åklagare för perioden 2019–2023 bedöms att öka med knappt nio procent. Operation Rimfrost som sattes under hösten 2019 är en s.k. nationell särskild händelse som bl.a. syftar till att få bukt med skjutningar och sprängningar i kriminella miljöer. Dessa åtgärder kommer framgent generera mer brottmål till domstolarna.

Polismyndigheten har som mål att till 2024 ska 10 000 nya poliser anställas. Under 2019 och 2020 ska 1 000 nya civilanställda anställas hos Polismyndigheten, bl.a. planeras utredningsverksamheten att stärkas.

Vid förvaltningsrätterna var måltillströmningen 2019 den hittills högsta under hela 2000-talet. Under 2020 förväntas antalet inkomna mål vara i paritet med 2019 för att sedan öka 2021. För åren 2022–2023 prognostiseras antalet inkomna mål att ligga något över 2018 års nivå.

Domstolsverket bedömer att domstolarna måste tillföras ytterligare resurser för att kunna hantera nuvarande målvolymer och prognostiserade målökningar. I annat fall kommer balanserna att öka avsevärt och omloppstiderna bli orimligt långa.

Förhållandevis många domstolar har uppnått regeringens verksamhetsmål under de senaste åren. Värdet av korta omloppstider vid domstolarna är viktigt att beakta, vilket beskrivs närmare nedan. De historiskt sett korta omloppstiderna kommer emellertid inte att kunna bibehållas om antalet balanserade mål fortsätter att öka. Det måste också understrykas att korta omloppstider är av central betydelse både ur ett rättssäkerhetsperspektiv och ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. Detta kan illustreras med följande exempel.

Såväl den tilltalade som målsäganden har ett starkt intresse av att brottmålsrättegången sker så snart som möjligt efter det att åtal väckts för att få skuldfrågan prövad. Det är också av värde att höra vittnen och andra bevispersoner så snart som möjligt efter det misstänkta brottet.

I mark- och miljödomstolarnas verksamhet ryms mål med frågor som har stor betydelse för såväl samhället som parterna i målet. Det kan gälla frågor om tillstånd att bedriva industriell verksamhet, exempelvis gruvdrift med åtföljande arbetsmarknadsmässiga konsekvenser, eller plan- och byggfrågor med följdverkningar för möjligheterna att bygga bostäder eller tillstånd till annan verksamhet till exempel infrastrukturella frågor rörande vägar och järnvägar. Om inte tillstånd meddelas inom rimlig tid kan stora investeringar helt utebli eftersom ekonomin inte längre tillåter satsningen.

Vårdnads mål som drar ut på tiden är starkt påfrestande för alla inblandade.

I fordringsmål har såväl gäldenären som borgenären ett intresse av att tvisten avslutas så de kan planera framtiden. Borgenären är kanske en hantverkare för vilken intäkten är viktig för försörjningen och gäldenären behöver få reda på om hans invändningar mot att betala det utförda arbetet är hållbara och han har kanske behov av att avhjälpa de fel som uppstått. Drar målet ut på tiden ter det sig inte meningsfullt att föra talan och förtroendet för domstolarna sjunker.

Mål vid förvaltningsdomstolarna handlar ofta om frågor som har stor betydelse för den enskildes ekonomi och försörjning, vilket också kräver en skyndsam hantering. Förvaltningsdomstolarna handlägger också mål som är av stor betydelse ur ett samhällsekonomiskt perspektiv, till exempel mål om offentlig upphandling.

Nämndemannakostnader

Nämndemannaval sker året efter de allmänna valen, vilket innebär att nya nämndemän tillträder sina uppdrag under 2020.

Kostnaden för nämndemän drivs främst av antalet mål där nämndemän förekommer. I lämnade målprognoser väntas mål med nämnd öka under perioden som budgetunderlaget avser. Utöver måltillströmningen påverkas nämndemannakostnaderna också av effektiviteten i utsättningen, ersättningsnivåer och nämndemannakårens sammansättning. Att nämndemän kan få ersättning för inkomstförlust innebär att kostnaden ökar i de fall fler nämndemän förvärvsarbetar. Även sociala avgifter är lägre för ersättningar utbetalade till nämndemän över 65 år. Inom Sveriges Domstolar tjänstgör närmare 7 000 nämndemän varav ungefär hälften är 65 år eller äldre. Utöver detta kan det konstateras att nämndemän över 65 år tjänstgör oftare. Ca 70 procent av antalet dagarvoden rör de nämndemän som är 65 år eller äldre.

Eftersom nämndemannakåren väljs vart fjärde år behöver varje nämndemannaval innebära en genomsnittlig förnygring av underlaget om minst 4 år för att genomsnittsåldern inte ska öka.

I regleringsbrev har Domstolsverket fått i uppdrag att bredda rekryteringsbasen för nämndemän vilket förväntas leda till en föryngring av nämndemän, något som leder till kostnadsökningar.

Domstolsverket beräknar att en föryngring av nämndemannakåren med ett år skulle innebära en kostnadsökning om 7,5 mnkr. Om samtliga nämndemän istället ska föryngras med 4 år innebär detta en kostnadsökning om 32 mnkr. I dessa kostnadsuppskattningar har inte prognostiserad målutveckling beaktats.

I avsnittet rörande behovet av reformer för att effektivisera verksamheten nämns åtgärder som skulle innebära att fler mål skulle kunna avgöras utan nämnd vilka skulle kunna innebära betydande minskningar av kostnaden för nämndemän.

Domstolsverket vill även framföra att det finns skäl till att överföra finansieringen av nämndemän från anslaget 1:5 Sveriges Domstolar till anslaget 1.12 Rättsliga biträden m.m. Dessa kostnader är regelstyrda och domstolarna har endast begränsade möjligheter att påverka dem. Nämndemän i migrationsmål finansieras också på samma anslag som rättsliga biträden i migrationsmål och alltså inte på anslaget för förvaltningsutgifter i migrationsmål.

Ofinansierade reformer

I detta sammanhang vill Domstolsverket lyfta fram frågan att olika reformer påverkar måltillströmningen och domstolsorganisationen och därmed resursbehovet för domstolarna.

Domstolsverket svarar årligen på ett stort antal remisser. Förslagen innebär ofta en ökning av antalet inkomna mål till domstolarna medan ett fåtal remisser bedöms innehålla förslag som innebär ett minskat antal inkomna mål. I de fall en ökning kan förväntas rör det sig ofta om en, relativt sett, mindre påverkan och förslagen kan därför vart och ett för sig hanteras inom ram. Däremot innebär förslagen sammantaget, och sett över en längre tidsperiod, att domstolarna har behov av ytterligare medel för att hantera den totala målökningen och för att anpassa sina organisationer till följd av olika reformer.

Det finns anledning att särskilt peka på tre ofinansierade reformer:

Sedan januari 2018 pågår en försöksverksamhet med snabbförfarande i brottmål. Försöksverksamheten startade på Attunda och Solna tingsrätter och byggdes ut till att även involvera Norrtälje tingsrätt i januari 2019. Försöksverksamheten genomförs av Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Kriminalvården, Rättsmedicinalverket och Domstolsverket tillsammans med berörda tingsrätter. Regeringen har beslutat att försöksverksamheten för vuxna lagöverträdare ska byggas ut till hela polisregion Stockholm med start i januari 2020. Det innebär att Gotlands tingsrätt, Nacka tingsrätt, Stockholms tingsrätt, Södertälje tingsrätt och Södertörns tingsrätt blir involverade. Vidare ska de berörda myndigheterna redovisa en gemensam plan för hur försöksverksamheten för vuxna lagöverträdare kan byggas ut till andra delar av Sverige med start senast i januari 2021.

Från och med den 1 april 2020 ska tingsrätterna ha beredskap för att pröva frågor om offentlig försvarare för misstänkta som är gripna eller anhållna där det finns ett särskilt brådskande behov av försvarare, under andra tider än ordinarie öppettider och helgberedskap. Bakgrunden är ett EU-direktiv, det så kallade rätts-hjälpsdirektivet, vars syfte är att stärka rätten till försvarare i praktiken. Reformen ska rymmas inom befintliga och beräknade anslagsramar. Detta innebär att tingsrätterna ska utföra uppgifter på andra tider jämfört med tidigare. Det ställer krav på ytterligare ersättning till medarbetare som tjänstgör under beredskapen, men väcker också frågor om produktionsbortfall och hänsyn till nödvändig dygns- och veckovila. Till detta kommer merkostnader i form av administration och framtagning av nya rutiner, särskilt i ett inledande skede. Reformen kommer också att påverka utfallet på anslaget Rättsliga biträden.

En ny förvaltningslag trädde i kraft den 1 juli 2018. En nyhet i lagen är att medborgarna kan kräva att ett ärende avgörs snabbare genom införandet av så kallad dröjsmålstalan. Dröjsmålstalan ger en ny möjlighet att snabbare få ett beslut i sitt ärende om handläggningen har försenats. Den som har inlett ett ärende kan begära att myndigheten ska avgöra ärendet om detta inte har avgjorts i första instans efter sex månader. Överklagande kan ske till domstol, dock kan överklagande endast ske en gång. Regeringen bedömde att reformen sammantaget inte kommer att medföra annat än en marginellt ökad arbetsbelastning för domstolarna (prop. 2016/17:180 s. 283). Under 2019 har det till Migrationsdomstolen i Malmö inkommit knappt 15 000 mål angående dröjsmålstalan. Målen avser medborgarskapsärenden vid Migrationsverket. Domstolens prognos är att omkring 24 000 sådana mål kommer in under 2020. Detta utgör en belastning för organisationen och medför också längre handläggningstider för andra målkategorier.

Yrkanden

I budgetunderlaget för 2020–2022 framhölls vikten av att trygga den framtida domarförsörjningen. Antalet utbildningsplatser för fiskaler behöver utökas och andra åtgärder inom kompetensförsörjningsområdet behöver ske för att säkra ett tillräckligt antal kvalificerade sökande till chefsdomaranställningar och domaranställningar. Till följd av bristande medelstilldelning i budgetpropositionen för 2020 prioriterades målavverkningen och åtgärder inom kompetensförsörjningen kunde inte genomföras. Behovet av åtgärder för att säkra domarförsörjningen kvarstår och behöver genomföras så snart möjligt.

En annan viktig del i utvecklingsarbetet är att långsiktigt förbättra den fysiska säkerheten vid domstolarna. Ökade säkerhetskrav är ett viktigt skäl till pågående om-, till- och nybyggnationerna.

Fram till år 2018 har pensionspremien till SPV varit cirka 14–15 procent av den årliga lönesumman. Från 2018 har pensionspremien ökat kontinuerligt och beräknas bli drygt 21 procent 2020. Beloppsmässigt uppgår ökningen till mellan 80–90 mnkr årligen och är mycket svår att hantera inom föreslagna anslagsnivåer.

Måltillströmningen vid Sveriges Domstolar ökade med fem procent 2019 och uppmätte den högsta nivån under 2000-talet. Trots att även antalet avgjorda mål ökade med åtta procent 2019, så ökade balansen med tre procent och balansnivåerna är historiskt höga. Ökade balanser leder efter en tid till längre omloppstider. Hög balansnivå med äldre mål tenderar att skapa merarbete varför det är viktigt att bryta trenden med ökande balanser snarast. Under våren 2019 beslutades om besparingsåtgärder till följd av det ansträngda ekonomiska läget, vilket ledde till färre årsarbetskrafter i verksamheten och därmed svårare att hålla uppe målavverkningen. Målprognoserna för de kommande åren visar på fortsatta ökningsar. Om ytterligare medel inte tillförs domstolarna kommer balansnivån bli än högre. Domstolsverket har gjort en uppskattning av kostnaderna för att hantera nuvarande målvolym och prognostiserade målökningarna under kommande år. Beräkningarna baseras på styckkostnader för olika målkategorier och den procentuella utvecklingen av antalet inkomna mål i prognoserna antas vara densamma på överrätterna som på underrätterna. Därtill kommer kostnader för att hantera redan uppkomna balanser. Ett ytterligare starkt motiv till att öka ramanslaget för Sveriges Domstolar är att verksamheterna ska ges realistiska förutsättningar att uppnå Regeringens verksamhetsmål.

Personalminskningar som gjordes under 2019, främst notarier och domstols-handläggare, ledde till ökade balanser men också en försämrad arbetsmiljö för personalen. I budgetunderlaget för 2020–2022 yrkades betydande belopp för bland annat målökningar, utökning av utbildningsplatser för fiskaler och säkerhetshöjande åtgärder. Sveriges Domstolar tilldelades endast en del av yrkandet i den av

riksdagen beslutade budgeten. Tillskottet prioriteras till den dömande verksamheten i domstolarna vilket medför att domstolarna får viss möjlighet att öka personalresurserna igen. Besparingarna som genomfördes för Domstolsverket kvarstår under planeringsperioden. Det är svårplanerat när anslagsmedlen förändras med kort framförhållning. Kostnadsminskningar måste ske där snabb effekt kan nås med följden att personalsammansättningen vid domstolarna kan bli i obalans mellan olika personalkategorier. Domstolsverket vill understryka vikten av långsiktiga och stabila förutsättningar för verksamheten.

Med anledning av ökad måltillströmning och ökade balanser samt övriga förändringar av förutsättningarna för verksamheten yrkar Domstolsverket en ramökning av anslaget Sveriges Domstolar utöver beräknade anslagsnivåer för 2021–2023 med 168 mnkr från 2021, med ytterligare 231 mnkr från 2022 och med ytterligare 229 mnkr från 2023. Totalt yrkas ramökningar av anslaget med 628 mnkr under planeringsperioden utöver de beräknade anslagsnivåerna.

Om denna anslagsförstärkning sker kan även utvecklingsinsatser inom digitaliseringen genomföras som planerat och ökade kostnader för nämndemän kan rymmas inom anslaget. Yrkandet innebär också att domstolarna antas kunna hantera en del av de beräknade kostnaderna för målökningar genom effektiviseringar.

Domstolsverket vill också understryka att det finns osäkerhetsfaktorer i de ekonomiska beräkningarna. En sådan faktor är beroendet mellan resursbehovet på anslaget Sveriges Domstolar och resurstilldelningen på anslaget Domstolsprövning i utlänningsmål. Detta eftersom centrala kostnader på Domstolsverket fördelas mellan anslagen utifrån omfattningen på respektive verksamhet. En annan osäkerhetsfaktor är nivån på pensionspremierna till SPV.

Domstolsverkets ekonomiska prognos utifrån nuvarande anslagsnivåer, som ligger till grund för yrkandena, framgår av nedanstående tabell.

Anslag 1:5 Sveriges Domstolar inom utgiftsområde 4 (mnkr)

	2019 Utfall	2020 Prognos	2021 Beräknat	2022 Beräknat	2023 Beräknat
Ingående överföringsbelopp	13	114	52	-168	-568
Tilldelade medel	5 989	6 242	6 372	6 468	6 557
Summa disponibla medel	6 001	6 356	6 424	6 300	5 989
Utfall/prognos	5 887	6 304	6 592	6 868	7 185
Årets resultat	102	-62	-220	-400	-628
Utgående överföringsbelopp	114	52	-168	-568	-1 196

Konsekvenser om inte en tillräcklig anslagsförstärkning sker

Om inte nödvändig anslagsförstärkning sker kommer besparingar att behöva genomföras i verksamheten. I sådant fall kommer sannolikt besparingar att genomföras på bred front, dvs. neddragningar kommer att ske både i domstolarnas kärnverksamhet och i planerade utvecklingsinsatser. I det följande avsnittet redogörs för förväntade konsekvenser av detta.

Konsekvenser på balanser och omloppstider

Bemanningen på domstolarna kommer att behöva minska vid besparingar, vilket medför en lägre produktionskapacitet. Balanserna kommer att öka och omloppstiderna blir längre.

Det är svårt att exakt prognostisera hur antalet balanserade mål kan komma att utvecklas i olika ekonomiska scenarier eftersom antaganden då måste göras både hur antalet inkomna och antalet avgjorda mål utvecklas. Ett beräkningsexempel kan dock

göras med utgångspunkt från målutvecklingen 2019. Det totala antalet balanserade mål ökade med drygt 12 000 mål under 2019⁴. Om 2019 års skillnad mellan inkomna och avgjorda mål skulle bestå under det närmaste året innebär det att balanserna ökar med cirka 10 000 mål per år from 2020. Detta skulle innebära balanserna 2021 blir 173 000. Detta antagande kan vara förhållandevis realistiskt om domstolarnas bemanning hålls oförändrade under de närmaste åren⁵. Det ska då noteras att 173 000 mål i balans skulle vara det högsta antalet någonsin för Sveriges Domstolar. Ställt i relation till inkomna mål 2021 motsvarar det drygt 40 procent, givet antagandet att antalet inkomna mål ökar i enlighet med prognoserna på måltillströmningen i detta budgetunderlag. Man får gå tillbaka ända till 2007 för att hitta en så hög andel balanserade mål i relation till inkomna mål. År 2007 hade Sveriges Domstolar ett mycket besvärande balansläge och vid den tiden genomfördes omfattande insatser till stora kostnader för att minska balanserna.

När balanserna ökar stiger också omloppstiderna, med en viss tidseftersläpning. Om balanserna fortsätter öka i den takt som beskrivits ovan, skulle omloppstiderna öka med flera månader. År 2007 var omloppstiderna för brottmål och tvistemål på tingsrätt drygt två respektive tre månader längre än omloppstiderna 2019. På hovrätterna var omloppstiderna för brottmål drygt tre månader längre 2007 än 2019. På förvaltningsrätterna och kammarrätterna var omloppstiderna två respektive fem månader längre 2007 jämfört med 2019. Om omloppstiderna ökar med flera månader får det stora negativa konsekvenser för rättssäkerheten, samhällsekonomin och för den enskilde medborgaren. Det finns otaliga exempel på sådana konsekvenser, vilket har beskrivits i andra avsnitt i detta budgetunderlag.

Beräkningsexempel och scenarier över framtida balanser och omloppstider är självfallet behäftade med en osäkerhet, men samtidigt är det viktigt att illustrera hur angeläget det är vända den nuvarande utvecklingen. Domstolarna måste tillföras ytterligare resurser, så att antalet avgjorda mål kan öka i en takt som svarar upp mot måltillströmningen. Den negativa trenden med ökade balanser måste vändas. Aktuell ekonomisk prognos visar dessutom att besparingar måste genomföras 2021 om ingen anslagsförstärkning ges vilket får allvarliga konsekvenser. Balanserna ökar då avsevärt mer än vad som beskrivits ovan, allt annat lika, och effekterna på omloppstiderna blir ännu större, med åtföljande stora negativa konsekvenser.

Konsekvenser för kompetensförsörjningen, effektiviteten och kvaliteten i verksamheten

Om anslaget Sveriges Domstolar inte tillförs ökade resurser kommer antalet anställda inom Sveriges Domstolar att behöva minskas. Detta eftersom huvuddelen av kostnaderna på anslaget utgörs av personalkostnader. Kostnaderna för flera personalkategorier är emellertid trögrörliga. Ordinarie domare har fullmaktsanställningar och det är långa ledtider för att uppnå besparingar även på berednings- och administrativ personal. Neddragningar i verksamheten kommer därför initialt att främst leda till en minskning av antalet notarier. Även antalet utbildningsplatser för fiskaler skulle komma att minska. Sannolikt skulle det inte heller finnas finansiellt utrymme för att anställa adjungerande råd⁶. Syftet med att anställa adjungerande råd är att bredda rekryteringsunderlaget till framtida ordinarie domaranställningar.

⁴ Migrationsmålen är genomgående exkluderade i detta avsnitt.

⁵ Antagandet innebär att domstolarnas produktivitet följer förändringar i måltillströmningen, så att skillnaden mellan inkomna och avgjorda mål är konstant över tid.

⁶ Adjungerande råd är jurister med annan yrkesbakgrund än den traditionella domarutbildningen, som under en begränsad tid tjänstgör 6 månader i överrätt och 6 månader i underrätt.

Ett minskat antal notarie- och fiskalsutbildningsplatser samt att inga resurser kan avsättas till adjungerande råd skulle få negativa konsekvenser för de framtida möjligheterna att rekrytera domare. Svårigheterna att rekrytera domare är väl kända och innebär en stor utmaning för Sveriges Domstolar. Under de kommande åren finns det således tvärtom ett angeläget behov av att öka antalet notarie- och utbildningsplatser samt att även öka förutsättningarna för att rekrytera jurister som inte genomgått den traditionella domarutbildningen.

Produktiviteten kan också förväntas minska påtagligt eftersom det skulle bli en skev fördelning av olika personalkategorier på domstolarna. Domstolarnas organisationer bygger på att antalet notaries och fiskaler står i rimlig proportion till antalet ordinarie domare och övrig personal.

En minskad bemanning på domstolarna samtidigt som måltillströmningen är hög leder även till en försämrad arbetsmiljö för den kvarvarande personalen. En ökad arbetsbörda och sämre arbetsförhållande medför en risk för att kvaliteten i verksamheten kan påverkas negativt. Ett ständigt krav på att effektivisera verksamheten måste balanseras mot de höga kvalitetskrav som finns på den dömande verksamheten. Kvalitetskraven innebär att avgörandet måste vara rättssäkert, dvs. att utgången stämmer med givna författningar och övriga rättskällor, att lika fall avgörs lika och att avgörandet sker inom rimlig tid samt att skälen för avgörandet är begripliga. För att allmänheten ska ha ett gott förtroende för domstolarnas verksamhet måste också parter, målsäganden och vittnen få ett bra bemötande och relevant information. Ur ett rättssäkerhetsperspektiv är det mycket viktigt att tillräckliga resurser tillförs domstolarnas verksamhet.

Om anslaget inte tillförs tillräckligt med resurser kan inte heller takten i utvecklingsinsatser inom digitaliseringen hållas uppe. Dessa utvecklingsinsatser är viktiga både ur ett kvalitets- och effektivitetsperspektiv. Sveriges Domstolars verksamhet måste anpassas till ny teknik i takt med vad som sker i samhället i övrigt. Även om digitaliseringen är förenad med avsevärda utvecklingskostnader, så beräknas betydande effektiviseringsvinster kunna uppnås under de kommande åren. Om angelägna utvecklingsprojekt inom digitaliseringen inte kan genomföras på grund av besparingar i verksamheten kommer således den framtida effektiviteten inom Sveriges Domstolar att påverkas negativt. Vissa delar inom digitaliseringen påverkar även andra myndigheter och aktörer⁷ vars verksamhet gränsar till Sveriges Domstolar. Besparingar inom planerade utvecklingsprojekt innebär att effektiviseringsvinster uteblir även för dessa myndigheter och aktörer. Även utvecklingen av servicen och tillgängligheten till Sveriges Domstolar för medborgaren kommer att påverkas negativt om besparingar behöver genomföras inom digitaliseringen. På sikt kan digitaliseringen också förväntas öka kostnadskontrollen på anslaget rättsliga biträden m.m., vilket är ytterligare ett viktigt skäl till att hålla uppe utvecklingstakten i digitaliseringen.

Efterfrågan på ändamålsenliga lokaler är fortsatt hög. De åtgärder som planeras inom lokalförsörjningen är angelägna för att verksamheten ska kunna fungera på ett effektivt sätt. Arbetet med att förbättra den fysiska säkerheten, som oftast är anledningen till behov av nya lokaler, kan komma att skjutas på om anslagsmedlen är otillräckliga.

Slutligen ska vikten av långsiktiga och stabila planeringsförutsättningar betonas. Det tar relativt lång tid att både minska och öka dimensioneringen av domstolarnas organisationer. Som ovan nämnts försvåras minskningar av domstolarnas organisationer av fullmaktsanställningar för ordinarie domare. Det tar även tid innan neddragningar på berednings- och administrativ personal får effekt. Ledtider vid

⁷ Exempelvis rättsliga biträden.

rekryteringar medför att det också tar tid att utöka domstolarnas organisationer. Även när nya medarbetare är på plats tar det tid innan dessa är insatta i arbetet och kan sägas vara fullt produktiva. Domstolarnas effektivitet påverkas således negativt om dimensioneringen varierar allt för mycket mellan åren.

Rättsliga biträden m.m.

Utgifterna för Rättsliga biträden uppgick under 2019 till 3 063 mnkr, vilket innebar en ökning om 214 mnkr jämfört med föregående år, vilket motsvarar 7,5 procent. Den största utgiftsökningen drevs av offentliga försvarare där ökningen uppgick till 142 mnkr. Procentuellt ökade utgifterna som mest för målsägandebiträden. Utfallet för konkursförvaltare minskade däremot under året med 27 mnkr jämfört med föregående år.

Anslaget för Rättsliga biträden är till sin konstruktion förordningsstyrt. Genom åren har reformer gjorts vilka har ökat den enskildes möjligheter att få stöd av biträde i rätten. Exempelvis innebär de nya kraven på att offentlig försvarare ska kunna förordnas även nattetid att biträdet i större utsträckning kan tvingas tjänstgöra kvällstid vilket kan antas öka belastningen på anslaget. En bedömning är att många stora reformer i motsatt riktning skulle krävas för att anslagets utfall ska rymmas inom givna nivåer.

De tio mål som genererade högst utgifter under 2019 kunde summeras till 79 mnkr. Motsvarande siffra för 2017 uppgick till 115 mnkr. I mål med många parter gör domstolen en bedömning om det finns möjlighet att dela upp målet i flera mindre mål för att kunna minska utgiften för biträden. Genom uppdelningen av målen kan man reducera antalet förhandlingstimmar biträdet förväntas närvara i, vilket minskar anslagets belastning.

Trots detta väntas utgiften för de tio största målen under 2020 kraftigt överstiga 2017 års nivå. Domstolsverket har kännedom om ett fåtal mål som innebär utgifter om tiotals miljoner per mål, vilka kommer att belasta 2020. De kända målen har beaktats i de prognoser och yrkanden som följer, men ytterligare mål kan tillkomma. Utifrån enskilda måls stora påverkan på anslaget finns det goda argument för att en marginal mellan prognos och anslagsnivå bör finnas.

Att anslaget för Rättsliga biträden är utgiftsmässigt och inte kostnadsmässigt är något av ett undantag inom den statliga redovisningen. Ett skäl till anslagets utgiftsmässighet är att Sveriges Domstolar inte känner till biträdens upparbetade tid och utlägg. Ett annat skäl skulle kunna vara att en övergång till kostnadsmässighet skulle innebära en betydande kostnad för staten då upplupna kostnader hade behövt tas upp i balansräkningen.

Domstolsverket ser behov av att formkraven för lämnade kostnadsräkningar skärps. Striktare formkrav skulle minska risken för fel och underlätta vid uppföljningen av anslaget. Om biträden löpande skulle redovisa sina anspråk skulle det också finnas större möjlighet för Domstolsverket att förutse kommande utgifter, vilket skulle möjliggöra kostnadsmässighet och förbättrad prognoskvalitet.

En översiktlig verksamhetsanalys om elektroniska kostnadsräkningar inom Sveriges Domstolar har tagits fram under 2019. En slutsats är att om utvecklingsinsatsen påbörjas är det lämpligt att påbörja utvecklingsarbetet inom ett mindre och avgränsat område. Ett sådant område skulle kunna vara att utveckla ett elektroniskt stöd för att ge in yrkande om ersättning för nedsatta rådgivningsavgifter. Dessa ges in av rättshjälpsbiträden till Rättshjälpsmyndigheten som därefter fattar beslut och betalar ut ersättningen. Fördelen med att börja med dessa kostnadsräkningar är att det är enbart ett sorts rättsligt biträde och en myndighet som berörs.

Under förutsättning att det inte finns några rättsliga hinder borde utvecklingsinsatsen därefter kunna skalas upp och utgöra grund för fortsatt utveckling till övriga rättsliga biträden.

Verksamhetsstödet vid Rättshjälpsmyndigheten är föråldrat och under 2020 kommer utvecklingsinsatser påbörjas för att ta fram ett nytt verksamhetsstöd. När den mest centrala funktionaliteten för rättshjälpsavräkningen är utvecklat kommer det övervägas med fortsatta insatser för att möjliggöra för rättshjälpsbiträden att elektroniskt ge in yrkande om ersättning för nedsatta rådgivningsavgifter. Om det i ett senare skede ska vara möjligt för övriga rättsliga biträden att ge in sina yrkanden elektroniskt till domstolarna är det angeläget att en rättslig utredning genomförs. Den behöver klarlägga om och hur de olika rättsliga biträdenas lämnade uppgifter får lagras och med vilken åtkomst för de olika enskilda myndigheterna inom Sveriges Domstolar.

Utfall på anslaget för rättsliga biträden år 2016–2019

Utfall (mnkr)	2016	2017	2018	2019	Mnkr 2018– 2019	Pro- cent 2018– 2019
Offentligt försvar	1 440	1 414	1 478	1 620	142	9,6 %
Målsägandebiträde	334	322	368	413	45	12,2 %
Rättshjälpenligt rättshjälpslagen	262	250	248	272	24	10 %
Offentligt biträde	206	222	257	284	27	10,4 %
Konkursförvaltare och likvidator	175	124	169	142	-27	-16 %
Tolk och översättare	136	144	153	149	-4	-2,5 %
Övriga förordnanden	103	109	114	119	5	4 %
Övriga utgifter	92	63	62	65	3	4,3 %
Summa	2 747	2 648	2 849	3 063	214	7,5 %

Timkostnadsnormens utveckling

Merparterna av de roller som belastar rättsliga biträden uppbär ersättning utifrån timkostnadsnormen. Tolkar ersätts dock utifrån tolktaxan och konkursförvaltare utifrån konkursförvaltartaxan. Övriga utgifter, vilka exempelvis kan gälla utgifter för DNA-test i familjemål följer ingen särskild taxa utan kan antas följa den allmänna prisutvecklingen i samhället.

Timkostnadsnormens uppräknas med tjänsteprisindex för tjänster inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik som publiceras av Statistiska centralbyrån. Den fastställda ökningen av timkostnadsnormen inför 2020 väntas ge utgiftsökningar motsvarande närmare 50 mnkr, oaktat förändringar i måltillströmning. I anslagets utgiftsprognoser antas timkostnadsnormen öka i takt med de senaste årens trend.

Timkostnadsnormens utveckling de sex senaste åren

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Belopp exklusive moms (kr)	1 302	1 323	1 342	1 359	1 380	1 404
Årlig procentuell förändring	2,04%	1,61%	1,44%	1,27%	1,55%	1,74%

Antal förordnande och debiterad tid per förordnande

Antalet debiterade timmar per förordnande beräknas genom att utfall divideras med antalet förordnanden och timkostnadsnormen. Beräkningen tar inte hänsyn till att delar av utfallet avser tidsspillan och ersättning för resor och utlägg, utöver arvode. I vissa fall kan även förhöjt arvode utgått.

Antal förordnande och debiterade timmar per förordnande år 2017–2019

	Antal förordnande			Debiterade timmar per förordnande			Förändring debiterad tid per förordnande		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019	2017	2018	2019
Målsägandebiträde	23 113	25 601	26 969	10,39	10,58	11,10	-7,2 %	1,8 %	4,9 %
Offentlig försvarare	70 611	74 314	78 485	14,82	14,53	14,95	-5,6 %	-2 %	2,9 %
Offentligt biträde	26 194	28 487	30 130	6,33	6,65	6,83	3,9 %	5 %	2,8 %

Offentligt försvar

Utgiften för offentlig försvarare ökade med 9,6 procent, motsvarande 142 mnkr jämfört med föregående år. Ökningen drivs av brottmålsutvecklingen, främst genom brott mot person och övriga brottmål. Antalet offentliga försvarare i avgjorda mål ökade med 5,6 procent jämfört med föregående år. Under samma period ökade antalet avgjorda brottmål med åtta procent i tingsrätt och nio procent i hovrätt. Timkostnadsnormens ökning mellan åren förklarar en ökning om cirka 47 mnkr.

Det genomsnittliga antalet debiterade timmar per förordnande ökade något jämfört med föregående år trots att antalet brottmål som avgörs genom slutligt beslut ökar.

I Domstolsverkets utgiftsprognos antas antalet förordnanden följa den prognostiserade målutvecklingen. Antalet debiterade timmar per förordnande förväntas följa den trenden under kommande år.

Målsägandebiträde

Utgifterna för målsägandebiträde ökade med 12,2 procent mellan 2018 och 2019 vilket motsvarade 45 mnkr. Utgiften för målsägandebiträden drivs precis som för offentlig försvarare av brottmålsutvecklingen och antalet förordnanden av målsägandebiträden ökade med 5,6 procent jämfört med föregående år. Timkostnadsnormens utveckling förklarar ca sex mnkr av utgiftsökningen. Resterande del av utgiftsökningen är hänförlig till ökad debiterad tid per förordnande.

Regeringen har föreslagit en reform som innebär att målsägandets förordnande upphör när tiden för att överklaga domen har löpt ut. Denna reform väntas minska utgifterna för målsägandebiträde i hovrätt. Minskningen har beaktats i lämnad prognos.

Offentligt biträde

För offentliga biträden ökade utgifterna med cirka 27 mnkr mellan 2018 och 2019, vilket motsvarar en ökningstakt om 10,4 procent. Utgifterna för offentligt biträde har ökat kraftigt under flera år i följd. Endast fyra mnkr kan hänföras till förändringen av timkostnadsnormen. Offentligt biträde förordnas i LVM, LVU och psykiatrimål. LVU-målen ökade med nio procent samtidigt som antalet förordnanden i dessa mål ökade med närmare åtta procent. Tidigare var psykiatrimål den målkategori där flest offentliga biträden förordnas, men ökningen bland LVU-målen gör att dessa två kategorier snart är på samma nivå.

I Domstolsverkets utgiftsprognos för kommande perioder väntas utgiften drivas av lika delar psykiatri- och LVU-mål.

Övriga delar av anslaget

Anslagets utgifter för rättshjälp enligt rättshjälpslagen ökade med 24 mnkr efter att ha minskat under tre tidigare år. Efter några år med minskat inflöde av ärenden till Rättshjälpsmyndigheten har det totala antalet inkomna ärenden ökat med drygt 18 procent sedan 2017. Det har sin huvudsakliga förklaring i en kraftigare ökning under 2018 och 2019 av antalet framställningar om ersättning för nedsatt rådgivningsavgift.

Utgifterna för rättshjälp påverkas i övrigt av hur många som har möjlighet att beviljas rättshjälp. Då inkomstgränsen för att beviljad rättshjälp inte räknats upp på många år kan det antas att antalet invånare som berättigas till rättshjälp minskar med tiden.

Utgifter för konkursförvaltare och likvidator minskade med 27 mnkr, motsvarande 16 procent mellan 2018 och 2019 trots att konkursärenden ökade. Historiskt har just förvaltararvoden i konkurser varit extra svåra att förutse då en stor andel av målen betingar en mindre utgift samtidigt som ett fåtal mål står för en stor andel av utgifterna. För större pågående konkurser är det också vanligare att arvode betalas i förskott jämfört med andra mål där vi generellt utgår från att utgiften uppstår i samband med att målet avgörs. Förskott utbetalas normalt endast i de fall där hanteringen av konkursen sträcker sig över flera år.

Utgifterna för tolkar och översättare uppgick under 2019 till 149 mnkr, vilket innebär en minskning med cirka 2,5 procent jämfört med föregående år. En anledning är att tolkförmedlingsavgifterna minskade drastiskt jämfört med tidigare år. Under året har ett arbete genomförts som syftade till att få en ökad förståelse för tolkanvändningen vilket bland annat har resulterat i att domstolarna i större utsträckning direktförordnar tolk utan att använda tolkförmedling.

Övriga utgifter hade ett utfall 2019 om 65 mnkr, vilket innebär en ökning om 3 mnkr.

Yrkanden

I tabellen nedan redovisas de samlade beräknade utgifterna på anslaget Rättsliga biträden m.m. i 2020 års prisnivå. I beräkningen ingår antaganden om volymförändringar, vilka har redovisats i tidigare avsnitt. Om inget anges i respektive stycke kan antalet förordnanden antas följa den underliggande målutvecklingen.

Utgiftsprognos för anslaget 1:12 Rättsliga biträden m.m. (belopp anges i 2020 års prisnivå i mnkr)

Radetiketter	2020	2021	2022	2023
Offentligt försvar	1 884	1 993	2 091	2 175
Målsägandebiträde	446	478	528	567
Rättshjälp enligt rättshjälpslagen	273	278	269	263
Konkursförvaltare och likvidator	160	160	133	126
Offentligt biträde	278	276	273	271
Tolk och översättare	159	174	195	209
Övriga förordnanden	127	139	156	167
Övriga utgifter	71	78	87	94
Summa	3 399	3 574	3 733	3 873

I följande tabell har samtliga belopp prisomräknats för hela perioden med ökningen av timkostnadsnormen och konkursförvaltartaxan, även antaganden om volymförändringar och debiterad tid som redovisats i tidigare avsnitt ligger till grund för beräkningarna.

Utfallsprognoser för anslaget 1:12 Rättsliga biträden m.m. (belopp uppräknade med antagen utveckling av timkostnadsnorm, konkursförvalttaxa och tolktaxa mnkr)

	2020	2021	2022	2023
Offentligt försvar	1 884	2 018	2 151	2 273
Målsägandebiträde	446	484	543	593
Rättshjälp enligt rättshjälpslagen	273	282	277	275
Konkursförvaltare och likvidator	160	162	137	132
Offentligt biträde	278	280	281	283
Tolk och översättare	159	176	201	218
Övriga förordnanden	127	141	161	174
Övriga utgifter	71	79	90	98
Summa	3 399	3 622	3 840	4 045

I nedanstående tabell jämförs de prognostiserade utgifterna inklusive prisuppräknade med de beräknade anslagsbeloppen för respektive år. Av tabellen framgår att tilldelade medel inte kommer att räcka för utgifterna under aktuell period. Utfallsprognosen för 2020 visar på ett utgående överföringsbelopp på minus 1 280 mnkr, vilket är långt utanför ramen för tillåten anslagskredit som uppgår till tio procent. Anslaget behöver således tillföras ytterligare resurser redan 2020. Det är viktigt att anslagsnivån ramhöjs rejält för att spegla verksamhetens kostnadsläge för en långsiktig och rättssäker verksamhet.

Domstolsverket yrkar därutöver en ramökning på anslaget med 1 265 mnkr år 2021, 218 mnkr 2022 och med ytterligare 205 mnkr år 2023. Totalt yrkas en ramhöjning av anslaget om 1 688 mnkr under perioden 2021–2023.

Tilldelade medel och utfallsprognoser för anslaget 1:12 Rättsliga biträden m.m. inom utgiftsområde 4 (belopp uppräknade med antagen utveckling av timkostnadsnorm och anges i mnkr)

	2019 Utfall	2020 Prognos	2021 Beräk- nat	2022 Beräk- nat	2023 Beräk- nat
Ingående överföringsbelopp	-223	-238	-1 281	-2 546	-4 029
Tilldelade medel	3 021	2 356	2 357	2 357	2 357
Summa disponibla medel	2 798	2 118	1 076	-189	-1 672
Utfallsprognos	3 036	3 399	3 622	3 840	4 045
Årets resultat	-15	-1 043	-1 265	-1 483	-1 688
Utgående överföringsbelopp	-238	-1 281	-2 546	-4 029	-5 717

Utöver direkt anslagsförstärkning vill Domstolsverket påtala behovet av en mer långsiktig finansiering av anslaget. En hantering då behov inte bara tillgodosågs år för år skulle ge en större stabilitet och minska sårbarheten för Sveriges Domstolar som organisation.

Migrationsdomstolarna

Till följd av flyktingkrisen hösten 2015 ökade måltillströmningen kraftigt 2016 och 2017. Tilldelade medel på anslaget Domstolsprövning i utlänningsmål nästan dubblerades för 2017 och 2018. På grund av långa ledtider i anställningsprocessen fick anslagsmedel återlämnas för 2017.

Från halvårsskiftet 2018 minskade måltillströmningen jämfört med tidigare år och migrationsdomstolarnas anslag minskade mycket snabbt och kraftigt från år 2019. Domstolsverket begärde 300 mnkr för år 2020, men anslaget tillfördes enbart 122 mnkr i höstens budgetproposition 2019/20:1. Verksamheten påbörjade en anpassning omedelbart efter beskedet bl.a. genom en kraftig minskning av antalet notarier samt att visstidsanställda fick sluta. Till år 2021 minskar anslagsmedlen med ytterligare 215 mnkr vilket innebär stora utmaningar för domstolarna samtidigt som risken bedöms mycket stor att målbalanserna kommer att öka påtagligt.

Regeringen och samarbetspartierna har i januari 2020 informerat om en satsning på rättsväsendet i vårändringsbudgeten som innebär en ökning med 180 mnkr på migrationsanslaget för 2020. Förslaget innebär förbättrade förutsättningar att minska ärendebalansen innevarande år. Anslagsmedlen i nu gällande budgetproposition innebär att anslagsnivån minskar från 962 mnkr år 2020 – när förslaget i vårändringsbudgeten beaktats – till 567 mnkr år 2021 och 552 mnkr år 2022. Anslagsnivån för 2023 minskar ytterligare, till 474 mnkr. Det är inte möjligt att utläsa i budgetpropositionerna vilka skäl som ligger till grund för anslagsreduceringarna under planeringsperioden.

Det är problematiskt med så stora förändringar i anslagstilldelningen med kort framförhållning som nu varit fallet. Ledtider i uppsägnings- och rekryteringsprocesser är långa vilket innebär att förändringar för att anpassa kostnaderna snabbt är svåra att genomföra och att obalans i personalsammansättningen kan uppstå på grund av ordinarie domares fullmaktsanställning. Beskedet om otillräckliga medel i höstens budgetproposition innebär att migrationsverksamheten minskade kraftigt med färre personalresurser som följd. Förslaget budgettillskott i vårändringsbudgeten för 2020 innebär att domstolarna kan rekrytera mer resurser för att hantera måltillströmning och ärendebalanser samtidigt som migrationsdomstolarna återigen behöver bromsa verksamheten under andra halvåret 2020 för att rymma verksamheten inom anslagsmedlen för 2021.

Den oförutsägbarhet som kännetecknas av de senaste årens anslagstilldelning i ändringsbudgetar och budgetproposition har inneburit stora problem att planera verksamheten och bedriva en effektiv verksamhet. De minskade anslagsnivåerna från 2021 står inte i proportion till att ha en väl fungerande verksamhet. Kortsiktigheten i den ekonomiska resurstilldelningen innebär en stor ryckighet i domstolarnas verksamhetsplanering som blir i stort sett omöjlig att hantera.

Resurstillskotten för 2020 är självklart välkomna och välbehövliga men domstolarna tvingas arbeta med tidsbegränsade anställningar i hög grad. Det är angeläget att kunna arbeta med en mer långsiktig kompetensförsörjning i verksamheterna. Förutom svårigheterna att planera verksamheten finns också en risk att Sveriges Domstolars varumärke som arbetsgivare påverkas negativt.

Den kraftiga målökningen som inleddes under 2016 mattades under 2019, främst för asylrelaterade målgrupper. Verkställighetsmål, viseringsmål samt den nya måltypen dröjsmålstalan som är juridiskt enklare migrationsmål, ökade dock mycket kraftigt under 2019. Migrationsverkets prognos över antalet överlämnade asylmål till migrationsdomstolarna för åren 2020–2023 är betydligt lägre än vad som inkom 2016–2018, men fortfarande på en något högre nivå än inkomna år 2015. Övriga migrationsmål, såsom medborgarskapsmål och viseringsmål, prognostiseras ligga på en fortsatt hög nivå även de kommande åren. Antalet avgjorda migrationsmål har ökat kontinuerligt sedan 2016 och nådde 2019 de högsta nivåerna sedan migrationsdomstolarnas bildande. Ökningen 2019 beror framförallt på viseringsmål och mål om dröjsmålstalan. Exkluderas dessa har antal avgjorda mål minskat främst beroende av minskat målinflöde och förbättrat balansläge. Dock finns en stor balans av de resurskrävande målen kvar på vissa migrationsdomstolar. Flera av dessa mål är gamla vilket försvårar hanteringen av målen.

Regeringens verksamhetsmål för övriga avlägsnandemål i migrationsdomstolarna är en omloppstid om fyra månader. Omloppstiden ökade från 13,1 månader under 2018 till 20,8 månader 2019. Spridningen mellan migrationsdomstolarna ökade till nära 13 månader mellan domstolen med kortast respektive längst omloppstid. Omloppstiden för ensamkommande barn och övriga migrationsmål förbättrades något under 2019. Migrationsdomstolarna klarade regeringens verksamhetsmål för verkställighetsmålen. Omloppstiden i migrationsmål totalt i Migrationsöverdomstolen ökade från 1,4 månader 2018 till 1,6 månader 2019. Regeringens målsättning på två månader uppfylldes.

Under 2019 minskade bemanningen på migrationsdomstolarna, till följd av bättre balansläge vid migrationsdomstolarna i Stockholm och i Luleå, men också till följd av att beslutade anslagsmedel för 2020 var otillräckliga. Domstolsverket bedömer att bemanningen vid migrationsdomstolarna behöver trappas ned i en rimlig takt för att vara nere på ungefär motsvarande nivå som före flyktingkrisen vid ingången av 2022. Anslagsnivån för 2021–2023 är betydligt lägre än före flyktingkrisen till följd av stora reduceringar i anslagstilldelningen för dessa år. Nedtrappning av migrationsverksamheten påbörjades under 2019 och behöver ske i en jämt takt tills det nya normalläget kan nås 1 januari 2022 med en anslagsnivå på 720 mnkr som ger förutsättningar att klara regeringens verksamhetsmål, vilket motsvarar anslagsnivån före flyktingkrisen.

Domstolsverket gör bedömningen att antalet avgjorda asylmål sjunker till 8 600 under 2020 om ytterligare anslagsmedel inte tillförs, jämfört med 12 000 mål om bemanningen på migrationsdomstolarna kan behållas. De kommande åren i perioden 2021–2023 beräknas 6 500 asylmål avgöras årligen. Också avgörandetakten på Migrationsöverdomstolen minskar. Balanserna kommer återigen att öka vilket resulterar i högre mottagningskostnader för Migrationsverket och stora påfrestningar för de enskilda individer som kan få vänta i flera år på ett beslut om uppehållstillstånd.

Om migrationsdomstolarna tillförs medel efter behov under prognosperioden väntas antalet inskrivna i mottagningen minska i en snabbare takt jämfört med hittills beslutade tillgängliga medel. Under 2023 beräknas i genomsnitt cirka 14 000 färre personer att vara inskrivna i mottagningen. Migrationsverkets beräkningar visar att detta skulle medföra avsevärt lägre mottagningskostnader under prognosperioden jämfört med den nuvarande prognosen utifrån hittills beslutade tillgängliga medel. De samlade utgifterna kopplat till mottagningen beräknas minska med cirka två miljarder kronor under prognosperioden förutsatt att domstolarna tillförs medel efter behov för hela prognosperioden.

Tillförs medel kan 12 000 asylmål avgöras 2021, 10 000 mål 2022 och 8 200 år 2023 av migrationsdomstolarna.

Yrkanden

Med utgångspunkt i att ytterligare medel om 180 mnkr tillförs anslaget för 2020, Migrationsverkets prognoser på måltillströmningen, Domstolsverkets prognoser på antalet avgjorda mål samt det nuvarande balansläget yrkas följande anslagsförstärkningar. Från 2021 yrkas en ramökning med 168 mnkr utöver den beräknade anslagsnivån. För att ge förutsättningar att minska migrationsverksamheten i rimlig takt yrkas dessutom engångsbelopp med 53 mnkr för år 2021. Från 2023 yrkas ytterligare ramökning med 78 mnkr. Totalt yrkas 246 mnkr i ramökning för perioden 2021–2023 samt engångsbelopp med 53 mnkr för 2021. Det innebär att anslagsnivån och verksamheten är på motsvarande nivå som var före flyktingkrisen i slutet av prognosperioden, vilket bedöms vara en normalnivå för verksamheten.

Domstolsverket utgår i yrkandet för åren 2021–2023 från att anslaget 1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål tillförs 180 mnkr för 2020 i vårändringsbudgeten

enligt regeringens förslag. Om medel inte tillförs 2020 kommer förutsättningarna för 2021 försämrats när anslagskrediten behöver användas fullt ut 2020, vilket innebär att behovet på anslaget för 2021 kommer att öka med 78 mnkr jämfört med yrkandet nedan.

Prognoserna för både måltillströmningen och antalet avgjorda mål är osäker, vilket också medför en osäkerhet i de beräknade kostnaderna. Det bör återigen betonas att det är svårt att på kort sikt anpassa migrationsdomstolarnas organisationer fullt ut till de variationer som sker i målvolymer och anslagsnivåer eftersom domstolarnas kostnader är trögrörliga, bland annat till följd av ordinarie domares fullmaktsanställningar.

I nedanstående tabell redovisas de beräknade årliga driftskostnaderna för migrationsdomstolarna exklusive regelstyrda utgifter.

Anslag 1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål inom utgiftsområde 8 (mnkr)

	2019 Utfall	2020 Prognos	2021 Beräknat	2022 Beräknat	2023 Beräknat
Ingående överföringsbelopp	29	-30	-168	-401	-569
Tilldelade medel enligt BP	890	782	567	552	474
Summa disponibla medel	919	752	399	151	-95
Utfall/prognos	949	920	800	720	720
Årets resultat	-59	-138	-233	-168	-246
Utgående överföringsbelopp	-30	-168	-401	-569	-815

Prognosen för 2020 utgår från ett tillskott med 180 mnkr enligt förslag i vårändringsbudgeten. Tillskottet finns inte med i tilldelade medel då riksdagsbeslutet ännu inte fattats.

Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål

Kostnaderna på anslag 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål är regelstyrda och påverkas av antalet förordnanden som i sin tur påverkas av antalet avgjorda mål. Därutöver påverkas utgifterna på anslaget av timkostnadsnormens utveckling och debiterad tid per förordnande. Anslaget finansierar även utgifter för tolk och nämndemän m.m. Utgiftsprognosen baseras på Migrationsverkets prognoser för måltillströmningen och Domstolsverkets prognoser för avgjorda migrationsmål.

Kostnaden för rättsliga biträden m.m. per avgjort asylmål ökade med ca fem procent 2019 jämfört med året innan. Utgifterna på anslaget 2020–2023 har i denna prognos utgått från styckkostnaden för 2019 samt prognos över antalet avgjorda mål för respektive år. I nedanstående tabell redovisas de beräknade årliga utgifterna.

Prognoserna för både måltillströmningen och antalet avgjorda mål är osäker, vilket också medför en osäkerhet i de beräknade utgifterna.

Anslag 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål inom utgiftsområde 8 (mnkr)

	2019 Utfall	2020 Prognos	2021 Beräknat	2022 Beräknat	2023 Beräknat
Ingående överföringsbelopp	-8	0	0	-13	-6
Tilldelade medel	338	250	227	227	227
Summa disponibla medel	329	250	227	214	221
Utfall/prognos	278	230	240	220	190
Årets resultat	60	20	-13	7	37
Utgående överföringsbelopp	51	20	-13	-6	31

Yrkanden

Utfallsprognosen för 2021 visar på ett utgående överföringsbelopp som överstiger maximalt tillåten anslagskredit. För åren 2022 och 2023 ryms utfallsprognosen inom tilldelade medel.

Domstolsverket yrkar att anslaget tillförs 13 mnkr engångsvis år 2021.

Trängselskatt

Antalet inkomna trängselskattemål i Stockholm minskade från 374 till 316 mål 2019. Måltillströmningen 2018 var den högsta sen 2011 vilket förmodligen beror på den lagändring som infördes vid årsskiftet 2017/2018 och som innebär att tjänstebilar inte längre undantas från trängselskatt. Domstolsverket gör bedömningen att inkomna mål under perioden 2021–2023 kommer ligga på ungefär samma nivå som 2019 och beräknar kostnader till 870 tkr, 890 tkr respektive 910 tkr.

Inkomna trängselskattemål i Göteborg minskade med 25 mål till 377 under 2019. Även här var måltillströmningen 2018 högre än de närmast föregående åren vilket antas bero på ovan nämnda lagändring. Domstolsverket gör bedömningen att inkomna mål under perioden 2021–2023 kommer ligga på ungefär samma nivå som 2019 och beräknar kostnader till 1 020 tkr, 1 040 tkr respektive 1 060 tkr.

Domstolsverkets prognoser innebär att inget resurstillskott behövs på anslagen för trängselskatt utöver aviserade belopp för åren 2021–2023.

Internationell civil krishantering

Sveriges Domstolar bidrar till internationell civil krishantering, det vill säga fredsfrämjande, säkerhetsfrämjande och konfliktförebyggande verksamhet. Verksamheten, liksom övrig internationell verksamhet i Sveriges Domstolar, initieras och samordnas av Domstolsverket. Den finansieras av anslaget 1:1 Biståndsverksamhet ap. 43 Internationell civil krishantering, inom utgiftsområde 7.

För närvarande har Domstolsverket pågående uppdrag att rekrytera och ställa personal till förfogande för insatser främst inom ramen för EU:s gemensamma säkerhets- och försvarspolitik. Anslaget finansierar löner för utsänd personal till sådana insatser samt förvaltningskostnader och insatsnära kostnader. Domstolsverket kan även ställa personal till förfogande för insatser inom ramen för FN och OSSE, om möjlighet ges. Anslaget används också, efter samråd med Regeringskansliet, till att finansiera kortare insatser, uppdrag eller särskilda projekt i fält.

Personalbidragen till internationella insatser ska ske i enlighet med regeringens strategi för internationell civil krishantering och i enlighet med regeringens beslut om myndighetssamverkan för internationell fredsfrämjande verksamhet. Kravet på samverkan i genomförandet av insatser innebär bl.a. en väl utvecklad samordning mellan rättsväsendets myndigheter samt samverkan med Regeringskansliet och

andra myndigheter såsom Folke Bernadotteakademin, MSB, Sida och övriga rättsvårdande myndigheter inom Fredsfrämjanderådet. Domstolsverket ska även bidra till att utveckla en väl fungerande erfarenhetsåterföring från insatserna till Regeringskansliet och myndigheterna.

Domstolsverket har bedrivit ett långsiktigt arbete med att bygga upp denna verksamhet inom Sveriges Domstolar. Under året var fem medarbetare från Sveriges Domstolar utsända på längre fredsfrämjande uppdrag. Två ordinarie domare och en justitiesekreterare tjänstgjorde under året i EU:s polisinsats för den palestinska myndigheten EUPOL COPPS. Alla tre tjänstgjorde där vid insatsens rättsstatssektion, vars huvuduppgift är att stödja de palestinska myndigheterna inom rättsväsendet. Domstolsverket hade under året även en fiskal utsänd till Europeiska utrikestjänstens huvudkontor i Bryssel (EEAS). Han tjänstgjorde där på den division som ansvarar för integrering av mänskliga rättigheter i EEAS, i första hand inom internationell civil krishantering. Domstolsverket kunde även bidra med en kvinnlig ordinarie domare till EU-delegationen i Tirana, Albanien. Hon bidrog där bl.a. som expert i en arbetsgrupp som tittar på frågor om landrättigheter och i det pågående arbetet med att minska korruptionen inom rättsväsendet, den s.k. vettingprocessen.

Under året har Domstolsverket upptagits som medlem i utbildningsnätverket European Security and Defence College (ESDC) som är en integrerad del i EEAS.

I syfte att stödja EU:s civila krishanteringsinsatser och för att öka värdet av personalinsatsen från Domstolsverket har Sveriges Domstolar under året även bidragit med experter till kortare modulinsatser arrangerade av EUPOL COPPS i Palestina. Den ena var inriktad på temat förtroendeskapande åtgärder inom domstolsväsendet och den andra gällde kapacitetsutveckling inom IT-säkerhet för personal vid palestinska justitieministeriets IT-avdelning.

Flera experter har under året deltagit i kompetensutveckling inför framtida tjänstgöring i internationella krishanteringsinsatser. En ordinarie domare har deltagit i EU:s högnivåutbildning.

Med hänsyn till en ökad efterfrågan på bidrag från Domstolsverket till den internationella civila krishanteringen har verkets anslag ökat något de senaste åren. Bedömningen är att behoven var som störst under år 2018 och att behoven nu och under perioden 2021–2023 har planat ut på en nivå om ca 6 500 tkr. Det yrkas därför att anslaget ska ligga kvar på denna nivå.

Översikt över verksamhetens finansiering

	Utfall 2019	Tilldelat 2020	Prognos 2020	2021	Beräknat 2022	2023
Utgiftsområde 7 Biståndsverksamhet						
1:1 ap.43 Internationell civil krishantering – Del till Domstolsverket	5 899	6 500	6 500	6 500	6 500	6 500

Investeringar

Investeringar inom Sveriges Domstolar har under många år varit omfattande och kommer även vara så under kommande år. Detta för att upprätthålla ställda krav till nuvarande verksamhet inom rättsväsendet och upprätthålla arbetsmiljön för såväl egen personal som för alla besökande vid domstolen.

Investeringarna omfattar byggnader, teknik i rättssal och utvecklingsinsatser inom digitaliseringen. Under 2020 beräknas investeringarna att bli särskilt höga. För perioden 2021–2023 ligger investeringarna på en stabil hög nivå som resulterar i behov av en höjning av låneramen under samma period. Detta till följd av investeringar inom såväl ny-, till- och ombyggnationer av lokaler, teknik i rättssal samt digitalisering.

En viktig del av tidigare lokalprojekt som antingen är inplanerade eller pågår syftar till att ta hand om eftersatt underhåll, ökade krav på tillgänglighet, förbättring av arbetsmiljön samt att förbättra den fysiska säkerheten i entréer, publika ytor och salar. Ökade säkerhetskrav är ett viktigt skäl till många av de nu pågående om-, till, och nybyggnationerna. Byggandet av en ny gemensam domstol för tingsrätten och förvaltningsrätten i Malmö kan nämnas som ett av de större byggprojekten under perioden 2021–2023.

Med anledning av en allt mer digitalisering av verksamheten ökar kraven på att vidareutveckla nuvarande tekniska system, vilket gör att investeringarna i ny teknik i rättssal fortsätter. Den pågående digitaliseringen av verksamheten inom rättsväsendet bidrar till att det är av största vikt att den tekniska nivån är fortsatt mycket tillförlitlig och att den bidrar till effektiva, anpassade och rättssäkra verksamhetsstöd. Utveckling av digital brottmålshantering (DBM) är en stor investering under kommande period.

Inom ramen för ett regeringsuppdrag har Domstolsverket tillsammans med domstolarna utvecklat en teknisk lösning för simultantolkning med stöd av videokonferensteknik. Installation sker främst i samband med uppgradering av tekniken i domstolar där ny- eller ombyggnation sker och förväntas finnas i samtliga domstolar vid utgången av 2022.

Investeringarna inom Sveriges Domstolar utgör även under kommande period en viktig del av arbetet med att utveckla och underhålla såväl byggnader som olika verksamhetsstöd vilket gör att verksamheten möter de krav som ställs på verksamheten.

För åren 2020–2023 innebär detta årliga nyinvesteringar inom intervallet 340–390 mnkr.

Verksamhetsinvesteringar (tkr)

	2019 Utfall	2020 Prognos	2021 Beräknat	2022 Beräknat	2023 Beräknat	2024 Beräknat
Immateriella investeringar						
Datasystem, rättigheter m.m.	29 488	17 000	17 000	9 000	0	0
Materiella investeringar						
Maskiner, inventarier och installationer m.m.	227 602	298 000	256 000	291 000	300 000	240 000
Byggnader, mark och annan fast egendom	0	0	0	0	0	0
Övriga verksamhetsinvesteringar	129 963	75 000	77 000	70 000	40 000	100 000
Summa verksamhetsinvesteringar	387 053	390 000	350 000	370 000	340 000	340 000
Finansiering						
Lån i Riksgäldskontoret (2 kap. 1 § kapitalförsörjningsordningen)	387 053	390 000	350 000	370 000	340 000	340 000
Bidrag (2 kap. 3 § kapitalförsörjningsordningen)	0	0	0	0	0	0
Finansiell leasing (2 kap. 5 § kapitalförsörjningsordningen)	0	0	0	0	0	0
Anslag (efter medgivande av regeringen)	0	0	0	0	0	0
Summa finansiering	387 053	390 000	350 000	370 000	340 000	340 000

Nedan redovisas information om planerade investeringar som överstiger 20 mnkr per investeringsobjekt. Dessa större investeringar avser ny-, till- och ombyggnationer av lokaler inklusive inredning och installation av teknik i rättssalar.

Särskild information om verksamhetsinvesteringar (tkr)

	Totalt	Ack Utfall	2020 Prognos	2021 Beräknat	2022 Beräknat	2023 Beräknat	2024 Beräknat
Verksamhetsinvesteringar per objekt							
Attunda tingsrätt	58 429	13 629	43 800	1 000			
Helsingborgs tingsrätt	61 174	58 374	2 800				
Solna tingsrätt	20 200	0	13 800	6 400			
Stockholms tingsrätt	30 905	11 555	9 050	5 100	5 200		
Eskilstuna tingsrätt	41 338	638	6 550	13 350	20 400	400	
Göteborg tingsrätt	38 188	2 188	16 000	20 000			
Malmös tingsrätt/förvaltningsrätt	195 042	3 442	10 750	44 800	111 350	24 700	
Göta Hovrätt & Kammarrätten i Jönköping	67 138	438	5 700	18 600	41 900	500	
Hudiksvall tingsrätt	35 161	4 561	2 700	5 400	22 500		
Kalmar tingsrätt	25 721	2 221	9 900	13 600			
Norrköping tingsrätt	40 470	120	2 500	7 000	27 350	3 500	
Södertälje tingsrätt	42 646	5 646	2 800	7 200	22 400	4 600	
Växjö tingsrätt	22 264	14	13 900	1 600	1 750	5 000	
DBM (digital brottmålshantering)	68 512	24 719	17 517	17 517	8 759		
Summa utgifter för investeringar	747 188	127 545	157 767	161 567	261 609	38 700	0
Finansiering							
Lån i Riksgäldskontoret (2 kap. 1 § kapitalförsörjningsordningen)	747 188	127 545	157 767	161 567	261 609	38 700	0
Bidrag (2 kap. 3 § kapitalförsörjningsordningen)							
Finansiell leasing (2 kap. 5 § kapitalförsörjningsordningen)							
Anslag (efter medgivande av regeringen)							
Summa finansiering	747 188	127 545	157 767	161 567	261 609	38 700	0
Varav investeringar i anläggningstillgångar							
Datasystem, rättigheter m.m.	68 512	24 719	17 517	17 517	8 759		
Maskiner och inventarier	543 158	53 608	119 600	113 250	221 400	35 300	0
Fastigheter och mark							
Övriga verksamhetsinvesteringar	135 518	49 218	20 650	30 800	31 450	3 400	0
Summa investeringar i anläggningstillgångar	747 188	127 545	157 767	161 567	261 609	38 700	0

I följande tabell visas behovet av låneram under planeringsperioden. För att planerade investeringar ska kunna genomföras behöver låneramen höjas jämfört med beslutad låneram för 2020. Domstolsverket yrkar en låneram som uppgår till 1 500 mnkr för 2021–2023.

Låneram och räntor för verksamhetsinvesteringar (tkr)

	2019 Utfall	2020 Prognos	2021 Beräknat	2022 Beräknat	2023 Beräknat	2024 Beräknat
IB lån i Riksgäldskontoret	1 093 000	1 180 000	1 293 000	1 353 000	1 423 000	1 443 000
Nyupplåning (+)	335 000 ⁸	390 000	350 000	370 000	340 000	340 000
Amorteringar (-)	248 000	277 000	290 000	300 000	320 000	340 000
UB lån i Riksgäldskontoret	1 180 000	1 293 000	1 353 000	1 423 000	1 443 000	1 443 000
Beslutat/föreslagen låneram	1 300 000	1 450 000	1 500 000	1 500 000	1 500 000	1 500 000
Ränteutgifter	737	-1 293	2 706	5 692	5 772	5 772
Finansiering av räntor och avskrivningar						
- utgiftsområde 4, anslag 1:5	215 000	244 000	262 000	274 000	292 000	310 000
- utgiftsområde 8, anslag 1:4	34 000	32 000	31 000	32 000	34 000	36 000
Övrig finansiering						

Behov av krediter

Räntekonto med kredit i Riksgäldskontoret

Kredit på räntekontot finns enligt regleringsbrev för 2020 för anslaget 1:5 Sveriges Domstolar inom utgiftsområde 4 samt anslaget 1:4 Domstolsprövning i utlänningsärenden inom utgiftsområde 8. För båda dessa anslag uppgår krediten till cirka fyra procent av anslagsbeloppen; 284 mnkr.

Enligt Domstolsverkets beräkning kommer fyra procents kredit att vara tillräcklig för perioden 2021–2023 under förutsättning att anslagen är anpassade till verksamheten inom Sveriges Domstolar.

⁸ Beloppet i utfall 2019 i raden nyupplåning är satt med utfallet december 2018 till november 2019 för att reflektera utfallet på tidpunkten lån i riksgäldskontoret per 30 november 2019. Inget nytt lån har tagits upp efter november 2019.

Anslagskrediter

I tabellen nedan visas vilken anslagskredit som är beslutad för respektive anslag/anslagspost för 2020. Av tabellen framgår också vilka anslagskrediter som yrkas för 2021–2023.

Anslaget 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål avser utgifter som är regelstyrda och därmed i princip inte påverkbara. För anslaget 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål blev en utökad kredit tilldelad under 2019 och fortsätter under 2020. Domstolsverket yrkar därför att anslagskrediten på detta anslag ökas från tre procent till tio procent även för kommande år. För anslaget 1:1 Biståndsverksamhet ap. 43 Internationell civil krishantering bör anslagskrediten beslutas till tio procent. För övriga anslag yrkas att samma anslagskrediter beslutas som för 2019 under förutsättning att yrkade medel tilldelas.

Anslagskredit på ramanslag för 2020

	Utgifts- område	Anslagskredit 2020	Yrkad anslags- kredit 2021– 2023
1:5 Sveriges Domstolar	4	3 %	3 %
1:12 Rättsliga biträden m.m.	4	10 %	10 %
1:1 Biståndsverksamhet ap.43 Internationell civil krishantering	7	3 %	10 %
1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål ap.1	8	10 %	3 %
1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål ap.1	8	3 %	10 %
1:11 Trängselskatt i Stockholm ap.1	22	5 %	10 %
1:14 Trängselskatt i Göteborg ap.4	22	5 %	10 %

Avgiftsbelagd verksamhet

Avgifter med mera som får disponeras

Avgifter som får disponeras är relativt marginella inom Sveriges Domstolar. De har under 2019 uppgått till 20,4 mnkr och fördelar sig på uthyrning av lokaler/rum 10 mnkr, personal 0,9 mnkr, rättsfallspubliserings och försäljning av publikationer 0,3 mnkr, avgifter för kopior av domar 4,5 mnkr, reavinst vid försäljning av maskiner och inventarier 1,1 mnkr, samt övriga intäkter med mera 3,6 mnkr.

Övriga inkomster som disponeras för förvaltningskostnader utgörs till stor del av bidrag från Arbetsförmedlingen för arbetsmarknadsåtgärder, samt bidrag från bland annat SIDA och EU för finansiering av det internationella samarbete som Domstolsverket och domstolarna deltar i. Dessa intäkter uppgick under 2019 till 18,7 mnkr.

De finansiella intäkterna, som i huvudsak består av ränta på räntekontot i Riksgäldskontoret, uppgick under 2019 till 2,9 mnkr.

Beräknade inkomster för åren 2020–2023 framgår av tabellen nedan.

Avgifter med mera som får disponeras (tkr)

	Utfall	Beräknade inkomster				
	2019	2020	2021	2022	2023	
Avgiftsinkomster som disponeras:						
- Uthyrning av lokaler	10 034	10 000	10 000	10 000	10 000	
- Intäkter av utbildning och konferens	0	50	50	50	50	
- Uthyrning av personal	935	1 000	1 000	1 000	1 000	
- Försäljning av publikationer m.m.	275	400	400	400	400	
- Avgifter för kopior m.m.	4 491	4 000	4 000	4 000	4 000	
- Reavinster vid försäljning av maskiner m.m.	1 056	800	800	800	800	
- Övriga intäkter	3 609	3 000	3 000	3 000	3 000	
Delsumma	20 400	19 350	19 350	19 350	19 350	
Övriga inkomster som disponeras:						
- Bidrag	18 734	20 000	20 000	20 000	20 000	
- Finansiella intäkter	2 924	3 000	3 000	3 000	3 000	
Delsumma	21 658	23 000	23 000	23 000	23 000	
Summa	42 058	44 350	44 350	44 350	44 350	

Avgifter som inte får disponeras

Avgifter som inte får disponeras består av avgifter som uppbärs av domstolarna och nämnderna.

Sedan ansökningsavgifterna exklusive miljödomstolarna höjdes i juli 2014 har avgifterna hållit sig på en nivå mellan 105 – 125 mnkr. De uppgick under 2019 till 124 mnkr, vilket är högre än föregående år och högsta utfall sedan höjningen 2014. Detta är en direkt följd av volymökning och ökningen för 2020 är för en förväntad volymökning. Förslaget om en ny ansökningsavgift för att överpröva upphandlingsmål i förvaltningsdomstol bereds fortfarande inom Regeringskansliet. Osäkerheten om eller när ett införande inträffar gör att detta inte har beaktats under perioden.

Kungörandeavgifterna skulle kunna påverkas om kravet på kungörelse i ortstidning tas bort och ersätts med enbart kungörande i Post- och Inrikes Tidningar (PoIT). I nuläget finns inte några författningsändringar föreslagna men skulle kunna aktualiseras under perioden 2021–2023.

De inkomster som relateras till konkurser beräknas ligga på samma nivå jämfört med tidigare år. Det är dock mycket svårt att förutse trenden av konkursärenden. Den påverkas av konjunkturförändringar och dessutom tas en del av avgifterna ut när konkursen är avslutad vilket kan ta tid. Dessa faktorer medför en viss osäkerhet i beräkningarna. Beräkningarna har inte heller beaktat om konkurstillsynsutredningen (Ds 2019:31) kommer fram till att konkurshanteringen flyttas till Kronofogdemyndigheten (tillsynsmyndighet i konkurser). Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2022.

Övriga inkomster som inte disponeras avser återbetalningsskyldighet i brott- och tvistemål samt återkrav av utgifter för offentligt försvar.

Under 2018 minskade inkomsterna som följd av att Kammarkollegiet tog över indrivningsförfarande i brottmål under våren 2018. Den del som kvarstår under 2020–2023 är inkomster som avser återbetalningsskyldighet i tvistemål samt återkrav av utgifter för offentligt försvar.

Med de ökningarna och minskningar som beskrivits ovanför av avgifter som inte får disponeras, beräknas inkomsterna under perioden 2020–2023 öka något jämfört med utfallet 2019.

Avgifter som inte får disponeras (tkr)

	Utfall 2019	Beräknad Budget ⁹	Beräknade inkomster			
			2020	2021	2022	2023
Ansökningsavgifter						
- Mark och miljödomstolarna	13 441	14 000	14 000	14 000	14 000	14 000
- Övriga domstolar	123 537	130 000	130 000	130 000	130 000	130 000
Kungörandeavgifter	6 753	9 000	9 000	9 000	9 000	9 000
Efterbevaknings- och tillsynsavgifter	16 907	23 000	20 000	20 000	20 000	20 000
Återbetalning av rättshjälpskostnader m.m. (exklusive återbetalning till Skatteverket)	4 417	5 000	4 000	4 000	3 000	2 000
Totalt	165 055	181 000	177 000	177 000	176 000	175 000

Domstolsverket saknar underlag för att kunna beräkna över- eller underuttag i den avgiftsbelagda verksamheten.

⁹ Enligt regleringsbrev för 2020

Översikt över verksamhetens finansiering

Anslag/anslagspost (tkr)

	Utfall 2019	Tilldelat 2020	Prognos 2020	2021	Beräknat	
					2022	2023
Utgiftsområde 4 Rättsväsendet						
1:5 ap.1 Sveriges Domstolar	5 886 829	6 241 698	6 304 000	6 497 000	6 699 000	6 912 000
1:12 ap.1 Rättsliga biträden m.m.	3 063 396	2 356 357	3 399 000	3 565 000	3 734 000	3 874 000
Utgiftsområde 7 Biståndsverk- samhet						
1:1 ap.43 Internationell civil kris- hantering – Del till Domstolsver- ket	5 899	6 500	6 500	6 500	6 500	6 500
Utgiftsområde 8 Migration						
1:4 ap.1 Domstolsprövning i ut- länningsmål	948 901	781 903	920 000	787 000	709 000	697 000
1:5 ap.1 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlän- ningsmål	277 935	249 831	230 000	207 000	173 000	142 000
Utgiftsområde 22 Kommunikation						
1:11 ap.1 Trängselskatt: Admin – Del till DOM	834	1 000	850	850	850	850
1:14 ap.4 Trängselskatt i Göteborg – Del till Domstolsverket	982	1 300	1 000	1 000	1 000	1 000
Totalt anslagsfinansierat	10 184 776	9 638 589	10 861 350	11 064 350	11 323 350	11 633 350
Avgiftsinkomster som disponeras	20 400	-	19 350	19 350	19 350	19 350
Övriga inkomster som dispone- ras	21 658	-	25 000	25 000	25 000	25 000
Summa	10 226 834	9 638 589	10 905 700	11 108 700	11 367 700	11 677 700

Domstolsverket
Postadress: 551 81 Jönköping
Besöksadress: Kyrkogatan 32
036-15 53 00
domstolsverket@dom.se
www.domstol.se

